

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Інститут Електроенергетики

Електротехнічний факультет

Кафедра перекладу

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

кваліфікаційної роботи ступеню магістр

студента

Палига А.М.

академічної групи

035м-20-1

спеціальності

035 Філологія

спеціалізації

за освітньо-професійною програмою вищої освіти «Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська»

на тему: “Особливості перекладу термінів у галузі економіки з англійської мови на
українську”

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
кваліфікаційної роботи	Висоцька Т.М.			

Рецензент	Бердник Л.В.			
-----------	--------------	--	--	--

Нормоконтролер	Бойко Я.В.			
----------------	------------	--	--	--

Дніпро
2022

ЗАТВЕРДЖЕНО:

завідувач кафедри
перекладу

_____ Введенська Т.Ю.
(підпис) (прізвище, ініціали)

«24» січня 2022 року

**ЗАВДАННЯ
на кваліфікаційну роботу
ступеня магістр**

студенту **Палиги А.М.** академічної групи _____ **035М-20-1**
(прізвище та ініціали) (шифр)

спеціальності **035 Філологія**

спеціалізації

за освітньо-професійною програмою вищої освіти «Германські мови та літератури
(переклад включно), перша – англійська»

на тему: “Особливості перекладу термінів у галузі економіки з англійської мови на
українську”

затверджену наказом ректора НТУ «Дніпровська політехніка» № 965-с від 15.11.2021

Розділ	Зміст	Термін виконання
Розділ 1	Особливості економічної терміносистеми англійської мови	01.12.2021
Розділ 2	Шляхи передачі англійських економічних термінів українською мовою.	12.01.2022

Завдання видано _____ Висоцька Т.М.
(підпис керівника) (прізвище, ініціали)

Дата видачі 16.11.2021

Дата подання до екзаменаційної комісії 25.01.2022

Прийнято до виконання _____ Палига А.М.
(підпис студента) (прізвище, ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ I. ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ	7
1.1. Термінологічна лексика – поняття та функції.....	7
1.2. Види та класифікація економічних термінів. Способи утворення економічної термінології.....	16
1.3. Проблеми перекладу економічних термінів.....	34
1.4. Екстралінгвістичні чинники розвитку економічної лексики: лінгвокультурний аспект.....	42
Висновки до розділу	1 51
РОЗДІЛ II. ШЛЯХИ ПЕРЕДАЧІ АНГЛІЙСЬКИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ	53
2.1. Основні методи перекладу складних економічних термінів.....	53
2.2. Безеквівалентні терміни та їх переклад.....	71
2.3. Багатозначність та варіативність відповідностей у перекладі.....	77
Висновки до розділу	2 83
ВИСНОВКИ	85
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	90

ДОДАТОК.....	98
---------------------	-----------

ВСТУП

Переклад фахової лексики становить основу наукового перекладу, важливого засобу міжкультурної комунікації, що постійно привертає увагу дослідників.

Особливо це стосується термінології економічної галузі, яка за останнє десятиліття представлена великою кількістю лексикографічних видань, дисертацій, полемічних публікацій тощо.

Українська економічна термінологія є однією з сучасних терміносистем, що перебувають ще на стадії розвитку, змін, формування та вдосконалення. Нині значна кількість економічних термінів, які раніше були невідомими для пересічного українця, тепер використовуються не лише в професійному спілкуванні, а стали загальнозживаними лексичними одиницями. Зазначимо, що англійська економічна термінологія є превалюючим джерелом системного запозичення в цій сфері для української мови. Чисельність і розгалуженість економічної терміносистеми англійської мови є першопричинами труднощів, які виникають у процесі перекладу.

На проблеми перекладу термінів та на економічну термінологію як об'єкт дослідження звертали увагу такі дослідники: В. І. Карабан [32, 75], В. В. Коптілов [37, 166], С. І. Влахов [20, 416], В. Н. Комісаров [34, 266], В. В. Віноградов [16, 200], Г. О. Вінокур [18, 54], О. С. Ахманова [7, 250], Б.М. Головін [23, 187] та інші.

Економічна терміносистема англійської мови – це складна та добре структурована система термінологічних одиниць, яка стрімко розвивається, тісно контактуючи з життям і розвитком суспільства, реагує на зміни мовної ситуації, передає наукову інформацію. Лексика економічної галузі являє собою найбільш рухливий шар мови, що відображає та фіксує процеси і результати екстралінгвістичних подій на мовному рівні.

Переклад економічного тексту – комплексний та складний процес. Для правильного та точного перекладу лінгвісту вдало дібрати не лише українські відповідники-еквіваленти, а й не втратити зміст, форму, гармонійність англomовного оригіналу.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що економічний переклад необхідний більшості українських компаній, які переходять на міжнародні стандарти бухгалтерської та фінансової звітності, розширюючи зовнішньоекономічні зв'язки.

Об'єктом дослідження є англійські терміни у галузі економіки.

Предметом дослідження є особливості перекладу економічних термінів українською мовою.

Мета дослідження – дослідити структурні та семантичні особливості англійських економічних термінів, а також особливості їх перекладу на українську.

Для досягнення поставленої мети вирішуються наступні **завдання**:

- 1) визначити поняття та функції термінологічної лексики англійської мови;
- 2) дослідити види та класифікацію англійських економічних термінів;
- 3) ознайомитися із методами перекладу економічних термінів;
- 4) провести практичний аналіз основних способів перекладу економічних термінів з англійської мови на українську.

Теоретична цінність дослідження обумовлена комплексним підходом до вивчення питання про особливості та способи перекладу економічних термінів з англійської мови на українську.

Дана робота представляє **практичну цінність** для вивчення курсу «Практика перекладу» студентами філологічних факультетів, а також студентами економічних спеціальностей».

Методи дослідження: аналіз теоретичного матеріалу по темі дослідження, описовий метод, структурний метод.

Структура роботи складається зі вступу, розділу I та чотирьох його підрозділів, висновків до першого розділу, розділу II та трьох його підрозділів, висновків до другого розділу, висновків, списку використаних джерел та додатку.

Апробація роботи. Основні практичні результати роботи викладено на студентській конференції «Євромови 2021. Інновації та розвиток» (Дніпро, НТУ «ДП», 2021) тези «Peculiarities of translating terms in the field of economics from English into Ukrainian».

РОЗДІЛ I. ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

1.1. Термінологічна лексика – поняття та функції

Економічна терміносистема формується під впливом різних факторів лінгвістичного та соціального характеру. З одного боку, економічний термін забезпечує наукову комунікацію відповідної сфери й відповідає низці особливостей термінології суспільних наук, з іншого – економічна термінологія відображає явища та процеси розвитку економічної галузі, які стали невід'ємною складовою частиною сучасного суспільства загалом.

Економічна термінологія як система назв економічних явищ і понять, що функціонують в економічних сферах законодавства, ділової документації і економічних наук, становить великий і надзвичайно важливий пласт словника будь-якої національної мови. Увага до термінології та її розбудови на власній мовній основі, ступінь опрацювання та впорядкування, стан і глибина наукового вивчення – це показники рівня розвитку держави, національної свідомості і економічної свідомості зокрема, національної культури в конкретних її проявах (інтелектуальна, мовна, правова, політична).

То що таке термінологія та термін загалом? Термінологічна лексика, розглядаючи досягнення й диференціацію сучасних наукових знань, відповідаючи рівню та інтенсивності науково-технічного прогресу, характерові виробничої, суспільно-культурної, політичної й економічної діяльності народу, його взаємодії з іншими етнічними спільнотами, становить важливий компонент лексичного складу кожної розвиненої мови, яка є складною та багатогранною системою структурно-функціональних стилів [28, 50]. На думку багатьох дослідників терміносистем, доволі часто

лише звернення до реалій науки й техніки, зіставлення лінгвістичних даних із науково-технічними, вивчення причинних зв'язків між ними дозволяє дати цілковите пояснення багатьом лінгвістичним процесам, які мають місце в термінології. Термінологія є автономним сектором будь-якої мови, що тісно пов'язаний із науковою, професійною діяльністю. Терміни кожної галузі науки, техніки, виробництва утворюють власні терміносистеми, які визначені насамперед зрозумілими елементами професійного знання в їх відтворенні мовними засобами. Таким чином, мова є структурним елементом наукового знання. Як інструмент, за допомогою якого формуються наукові теорії, закони, принципи, положення, а також закріплені результати науково-технічної творчості, термінологія є важливою складовою науки й техніки.

Дослідженням термінів та їх особливостей займалися такі вчені як О. С. Ахманова [7, 5], В. І. Карабан [32, 340], Д. С. Лотте [47, 158] та інші.

Термінологія від часу свого становлення стала невід'ємним і важливим компонентом лексичної мовної системи. За О. С. Ахмановою, термінологія – це система понять даної науки, закріплена в певному словесному виразі. Якщо в загальній мові слово може бути багатозначним, то, потрапляючи до певної термінологічної системи, воно набуває однозначності. [7, 77]. Крім того, термінологія – невід'ємна частина наукової мови, що підтверджує досягнення кожної окремої ділянки знання на певному етапі її розвитку. Про рівень прогресу в певній галузі, а також про можливості конкретної мови щодо вираження нових наукових понять свідчить багатство та досконалість термінології, яка обслуговує цю галузь [44, 5]. Під термінологією розуміють, як правило, сукупність спеціальної лексики, що використовується в певних сферах людської діяльності. За словами Д. С. Лотте, термінологія – це «... не просто список термінів, а семіологічне вираження певної системи понять, яка, своєю чергою, відбиває певний науковий світогляд» [46, 38]. За словами Т. А. Журавльової термінологія – це підсистема лексики літературної мови,

яка в свою чергу: 1) співвіднесена зі спеціальною професійною діяльністю; 2) визначає номінацію професійних предметів, ознак, дій, явищ; 3) визначає формування й функціонування виробничо-технічного, наукового, а також соціально-управлінського стилів [28, 21]. Натомість, Б. М. Головін та Р. Ю. Кобрін приводять більш розширене визначення цього поняття: «Термінологія – це співвіднесена з професійною сферою діяльності (галуззю знання, техніки, управління, культури) сукупність термінів, пов'язаних один із одним на поняттєвому, лексико-семантичному, словотворчому та граматичному рівнях» [23, 5].

Однією з ключових проблем, які постійно дискутуються, є проблема визначення терміна (назва походить від лат. *terminus* – *кінець, кордон, межа*). Наприклад, В.І. Карабан вважає, що термін як мовний знак, що репрезентує поняття спеціальної, професійної галузі науки або техніки [32, 330], а на думку М. М. Глушко, термін – це слово чи словосполучення для вираження поняття і значення предметів, які володіють, завдяки точній і строгій дефініції, чіткими семантичними межами і тому однозначне в рамках певної класифікованої системи [21, 111]. Термін, являє собою слово чи словосполучення, що співвідноситься з поняттям певної організованої галузі пізнання (науки, техніки), що вступає у системні відносини з іншими словами та словесними комплексами й утворюють разом з ними в кожному окремому випадку та в певний час замкнену систему, що характеризується високою інформативністю, однозначністю [7, 155]. Але існують різні погляди щодо його природи. Зокрема, Д. С. Лотте вважає, що термін – це особливе слово [47, 158], а Г. О. Винокур , говорить що терміни – це не особливі слова, а лише слова в особливій функції і роль терміна може виконувати будь-яке слово, яким би воно не було тривіальним [18, 3].

Багатоманітність поглядів учених на питання визначення терміна зумовлена підходами до оцінювання здатності такого слова позначати різні

поняття. Одночасно робиться спроба знайти деякі глибинні ознаки термінів, які дозволяють відокремити їх від інших одиниць мови й розділили всю множину термінів. На думку Б. М. Головін та Р. Ю. Кобрін терміном є «слово чи підрядне словосполучення, що має спеціальне значення, яке виражає й формує професійне поняття й застосовується в процесі пізнання й освоєння наукових та професійно-технічних об'єктів і відношень між ними» [23, 5].

Можна сказати, що термін – це по-перше, невід'ємна органічна частина лексичної системи мови, а по-друге, терміни відрізняються від інших розрядів слів своєю колосальною інформаційною насиченістю.

В одному з останніх досліджень С. Д. Шелов, проаналізував традиційні визначення терміна та запропонував власне тлумачення, яке, на його думку, найкраще передає суть цього поняття. Як стверджує вчений, термін – це «мовний знак (слово, словосполучення, сполучення слова чи словосполучення з певними символами і т. ін.), що виражає поняття якої-небудь ділянки знань і з огляду на це має дефініцію (тлумачення, пояснення), на яку свідомо орієнтуються ті, хто використовує цей мовний знак» [69, 796]. Сформульоване визначення, як бачимо, є певним узагальненням усіх попередніх поглядів учених на термін.

Отже, переважна частина наукових праць засвідчує, що термін – це спеціальне слово чи словосполучення, яке слугує для вираження поняття певної галузі знань та для розкриття свого значення вимагає дефініції.

Термін може бути утвореним на основі рідної мови або запозиченим як із нейтрального термінологічного банку (міжнародні греко-латинські терміноелементи), так і з іншої мови, але в будь-якому випадку, він повинен відображати ознаки даного поняття.

Що стосується проблеми визначення функцій термінологічної лексики, то за вихідну систему можна взяти систему функцій загальноживаного слова, оскільки будь-який термін побудований на лексичній одиниці. Взагалі

під функцією терміна розуміють роль, яку він виконує як засіб визначення загального поняття.

Основні властивості та особливі функції термінів визначають вимоги, що пред'являються до їх перекладу. Специфіка перекладу термінів, полягає в тому, що найважливішою умовою досягнення еквівалентності є збереження в перекладі змістовної точності одиниць вихідної мови, забезпечення абсолютної ідентичності понять, що виражаються термінами вихідної мови і мови перекладу. Іншими словами, якщо терміни вихідної мови і мови перекладу кодують поняття відповідної наукової області, а «тотожність кодів відправника і одержувача є елементарною умовою успішної комунікації», то саме забезпечення тотожності позначених термінами понять найважливіше завдання перекладу спеціального тексту. Основні проблеми, які відчуває перекладач при підборі терміна мови перекладу, еквівалентного термінологічної одиниці вихідної мови, виникають саме внаслідок відсутності в мові перекладу стійких термінологічних одиниць з тим же «кодом»: по-перше, при перекладі термінів вихідної мови, які не мають еквівалентних одиниць мови перекладу, зафіксованих у лексикографічних джерелах, і, по-друге, за відсутності абсолютної відповідності між значеннями одиниць вихідної мови і мови перекладу.

Відомо, що лексикологи виділяють чотири основні функції слова: репрезентативну, сигніфікативну, комунікативну та прагматичну. Такі дослідники як Г. А. Тархов [34, 135] та В. М. Гордіна [5, 97] вважають, що реалізація цих функцій у термінології має свої особливості.

Репрезентативна чи ще називають, номінативна функція лексичних одиниць полягає в номінації певних понять, предметів, явищ тощо. Будь-яке слово мови називає (означає) щось. Термін називає певні поняття, ознаки, властивості понять, але дещо по-іншому, ніж загальне слово: терміни встановлюють чітко визначені поняття, які стосуються ділової сфери

діяльності людини і усі її відгалуження. Специфіка реалізації цієї функції у терміна полягає в тому, що він позначає спеціальне поняття певної сфери людської діяльності: науки, техніки, виробництва. Здається більш влучним називати цю функцію репрезентативною, бо як вважає В. М. Лейчик: «в останній час частіше говорять не про назви предметів, а про репрезентацію їх за допомогою лексичних одиниць» [42, 64]. Отже, репрезентативна функція не є притаманною лише термінам, однак відмінність (специфіка) її реалізації зумовлена відмінністю (специфікою) самої системи наукових понять від наївно-побутових.

Другою розглянемо **сигніфікативну** чи семасіологічну функцію, яка означає здатність виражати відмінні риси, змістовні поняття про певний клас предметів [53, 116]. Прихильники прескриптивного термінознавства, виходячи з ними ж створених вимог до терміну, бачили в цій функції одну з найголовніших відмінних рис терміна від звичайного слова. З того, що тільки термін може як називати так і виражати поняття була сформульована його дефінітивність чи дефінітивна функція. Інакше кажучи, лише термін може брати участь у формуванні дефініцій та, більше того, замінювати собою дефініцію та навпаки. Однак, згодом, було доведено, що дефінієндум та дефінієнс не можуть замінювати один одного, оскільки сам термін (дефінієндум) містить тільки головні диференційні ознаки поняття, а не всі суттєві як дефінієнс. [74, 566]. До того ж, у створенні дефініцій беруть участь як терміни так і загальноживані слова. Стосовно ж специфіки реалізації сигніфікативної функції термінами як функції вираження поняття, то тут існує певна проблема. Існує така думка, що оскільки, не всі терміни є повністю вмотивовані, тож і не всі з них можуть виражати поняття – деякі лише його називають [43, 72; 42, 66]. Різниця між термінами полягає не стільки в наявності чи відсутності вмотивованості, бо термін вже обґрунтований своєю мовною основою (тією лексичною одиницею з якої він

формально походить), скільки в різних типах мотивації, а саме морфологічному та семантичному. На думку Л. М. Алексєєвої, існування термінів, утворених шляхом метафоризації лексичних одиниць, не викликає жодних сумнівів [2, 249]. Особливо це стосується галузей що розвиваються [30, 304]. І якщо з діахронічної точки зору утворення термінів шляхом метафоризації не здається цілком доцільним та «правильним», то при синхронічному вивченні терміносистеми такі терміни є безперечно нормальними та рівноправними, оскільки є такими ж самими елементами певної терміносистеми як і решта інших [69, 15 – 16]. Отже, сигніфікативна функція притаманна термінам, але реалізується вона в них по-різному, що не дає змоги вважати її властивою лише термінам.

Неможна заперечити також, що терміну властива **комунікативна** функція. Вона вказує на можливість слугувати засобом передавання певної змістової інформації. Ця функція загалом притаманна всім лексичним одиницям. Однак, стосовно термінів, ситуація набагато складніша. Якщо пересічні учасники комунікативного процесу (носії однієї мови) в побутовому спілкуванні цілком розуміють один одного, то фахівці нерідко змушені уточнювати певний термін чи навіть сперечатися з приводу його точного визначення. Скоріше за все, це пов'язано з різницею між наївними та науковими поняттями, а також з намаганням учасників професійного діалогу більш адекватно передати та сприйняти певну фахову інформацію. Насамперед, це стосується сфер вживання фахових мов що розвиваються. Це пояснюється наявністю в таких терміносистемах термінів-синонімів, термінів з невизначеною дефініцією та існуванням понять, що їх ще не було вербалізовано та термінологізовано. Отже, специфічне середовище використання термінів – сфера професійної комунікації, зумовлює більш виважене, точне, порівняно з побутовим спілкуванням, використання лексичних одиниць (термінів) його учасниками.

Комунікативну функцію ще називають інформаційною, навчаючою [42, 67 – 68], інформативно-пізнавальною тощо. Однак, це не досить вірно, бо тут мова йде, про наявність у комунікативної (і не тільки) функції як однієї з базових функцій мови низки підфункцій чи вторинних функцій [39, 253]. Так, поміж інших вчені виділяють: 1) інформативну підфункцію – використання мови для об'єктивного повідомлення про подію, факт тощо; 2) емотивну (емоційно-експресивну) підфункцію – використання мови для висловлення власного (суб'єктивного) відношення до змісту повідомлення чи до співрозмовника; 3) прагматичну підфункцію (впливу) – використання мови для інтелектуального, емоційного чи вольового впливу на адресата мовлення; 4) фактичну чи контактовстановлюючу підфункцію – використання мови задля встановлення психологічного контакту співрозмовників.

Вчені розглядають **прагматичну** функцію як вторинну (факультативну) по відношенню до головної (базової) функції – комунікативної. Таке підпорядкування має рацію стосовно термінів, бо, як зауважує А. В. Лемов: «... в термініві вона (прагматична функція) проглядається досить обмежено та ... притаманна лише таким наукам, котрі дозволяють, використовуючи терміни, декларувати власні ... вподобання та ... висловлювати певні почуття, переймання ...» [43, 74]. Виходячи з властивості висловлювати певні почуття та переймання мова йде і про другу підфункцію комунікативної функції – емотивну чи емоційно-експресивну. В. М. Лейчик вказує, що прагматична функція найбільш розгорнуто проявляється лише у політичних термінах [42, 68]. Беручи до уваги, що об'єктом даного дослідження є саме терміни, маємо твердження про сутність прагматичної функції не як основної, а лише однієї з факультативних підфункцій іншої функції – комунікативної.

Під функціональною орієнтацією терміна розуміємо його використання у висловлюванні в прототиповій функції. Найпоширенішими функціями є термінологізація та детермінологізація.

У процесі термінологізації використовується звукова оболонка вже існуючого в мові слова чи словосполучення для позначення нового предмета або явища з метою спеціальної комунікації. При номінації такого спеціального поняття використовуються не будь-які загальноновживані слова, а лише ті, за яким закріплені відомі дефініціальні ознаки, що виявляються в структурі нового поняття. Зворотнім процесом є виведення терміна з його звичного оточення – детермінологізація. Русійний механізм залишається незмінним, проте працює він у зворотному порядку.

При передачі науково-технічної та економічної літератури з англійської мови на українську важливе значення має зв'язок терміну з контекстом, завдяки чому виявляється значення слова [9,58]. Специфіка термінів, як особливого прошарку мови полягає у тому, що вони утворюються в процесі виробничої та наукової діяльності і тому функціонують лише серед людей, які володіють відповідними науковими реаліями, тобто макроконтекстом. На відміну від загальних слів, однозначність яких в мовній комунікації забезпечується ситуацією чи лінгвістичним контекстом, однозначність терміна регламентується екстралінгвістичним макроконтекстом або лінгвістичним мікроконтекстом. Контекст – це мовне оточення, в якому використовується та чи інша мовна одиниця. Так контекстом слова є сукупність слів, граматичних форм та конструкцій, в оточенні яких зустрічається слово. В рамках загального контексту розрізняють вузький (мікроконтекст) та широкий (макроконтекст). Мікроконтекст – це контекст речення, тобто лінгвістичні одиниці, що складають оточення даної одиниці в рамках речення. Під широким контекстом мається на увазі мовне оточення даної одиниці, які виходять за рамки даного речення – текстовий контекст –

це сукупність мовних одиниць в суміжних реченнях. Точні межі макроконтексту вказати не можна – це може бути контекст групи речень, абзацу, розділу чи навіть терміносистеми.

Отже, терміни підпорядковані термінологічним законам і законам мови в цілому, оскільки вони є знаками спеціальної системи, й одиницями лексичного складу певної мови. Термінам характерні всі функції, що їх виконують лексичні одиниці загальноживаної мови. Термін як називає предмет сфери професійної діяльності та його поняття, так і фіксує, передає та зберігає інформацію про нього. Відмінною рисою цих функцій у терміна є специфіка сфери його функціонування. Основні визначення термінології формують уявлення про специфіку цієї лексики як сукупності понять, що відбивають науковий світогляд, групи взаємопов'язаних термінів, підсистеми словникового складу літературної мови, низки спеціальних найменувань різних галузей знань.

1.2. Види та класифікація економічних термінів. Способи утворення економічної термінології

За Г. В. Чорновол, економічний термін – це слово або словосполучення, що позначає певне поняття суспільно-виробничих відносин, які характеризують економічний лад суспільства [68, 4].

Економічну термінологію як сукупність назв економічних понять однієї із суспільних наук поєднується із загальноживаною лексикою відкритість цієї підсистеми літературної мови. Тому деякі її одиниці порівняно легко проникають у загальномовний лексичний фонд, і навпаки, термінологія запозичує із нього лексеми для найменування нових економічних понять.

Економічний термін, як і будь-який інший, не може існувати без взаємодії з загальноживаною лексикою. Жоден економічний текст не будується лише на одних термінах, а створюється та функціонує в тісній взаємодії з усією лексичною системою мови.

У лінгвістичному відношенні економічні терміни є лексико-граматичними одиницями мови, що функціонують як у системі загальнолітературної національної мови, так і в системі економічної науки. Нерозривний зв'язок економічних понять і відповідних їм термінів виявляється в тім, що упорядкування економічної термінології неможливо без досить глибокої наукової розробки економічних понять, їхнього логічного аналізу і точного визначення. Якщо економічні поняття визначені недостатньо ясно, про точну, зроблену термінологію не може бути і мови. Як відзначав академік В.В. Виноградов, усякі «спроби упорядкування термінів без попереднього аналізу понять, що ними виражаються, залишаються безрезультатними» [16, 87].

Економічна термінологія не є штучною мовою, її основу складає лексика літературної мови. Так, економічна наука – це велика область знань, яка охоплює не тільки закони і поняття економічної діяльності, але і ряд суміжних галузей. Виходячи з цього, виділяємо види економічних термінів:

1. Загальноживані терміни, які використовуються у повсякденному житті, тобто вони зрозумілі всім і можуть уживатися у будь-якій іншій галузі науки, літератури, публіцистики тощо.
2. Спеціальні економічні терміни, які можуть відображати відповідну сферу спеціальних знань економіки, бізнесу тощо з притаманною їй специфічною лексикою.
3. Спеціальні фінансові терміни, які містять зміст системи наукових фінансових знань і точно позначають поняття економіки.

Економічна лексика характеризує професійно-виробничу, фінансово-банкову галузі діяльності людини та охоплює сферу вільного обігу товару і капіталу, ринкового обігу, стандартизовані міжнародні операції, умови та можливості купівлі-продажу, також заходи економічного спрямування. Отже, дивлячись на функційне призначення економічної термінології, що належить до вузькоспеціальної групи лексики можна виділити такі лексико-семантичні групи:

- підсистеми економічної науки: *microeconomic field* – мікроекономічна галузь, *national economy* – національна економіка, *marketing* – маркетинг;
- особи, які займаються економічною діяльністю: *outside broker* – брокер-аутсайдер (біржовий спекулянт-непрофесіонал, брокер, який не є членом біржі), *marketing manager* – менеджер з маркетингу (експерт підприємства з питань систематизації маркетингових оцінок, складання прогнозів збуту і рекомендацій у сфері маркетингу), *bookmakers* – букмекери, *traders* – трейдери;
- математично-економічні показники: *multiplier* – мультиплікатор, *demand curve* – крива попиту, *cost of living* – індекс вартості життя;
- організації, асоціації, установи: *consulting companies* – консалтингові компанії (організації, що займаються консультуванням з широкого кола питань економічної діяльності), *concern* – концерн (добровільне об'єднання підприємств, наприклад готелів, що здійснюють спільну діяльність), *the International Monetary Fund* – Міжнародний валютний фонд, *Stock Exchange* – фондова біржа, *Association of Southeast Asian Nations* – асоціація держав південно східної Азії;
- економічні процеси: *valorize* – валоризація, *Globalisation* – глобалізація; *unemployment* – безробіття;
- фінансові документи: *bank card* – банківська картка, *balance* – баланс, *green bonds* – зелені облигації;

- політики, системи, концепції, течії: *Keynesianism* – кейнсіанство, *neoliberalism* – неолібералізм, *macroeconomic policy* – макроекономічна політика;
- галузі промисловості: *Growing cotton* – бавовництво, *agronomy* – агрономія;
- назви економічних програм і видів комерційної діяльності (купівля-продаж товарів, оренда, торговельне посередництво тощо), економічні теорії та закони: *out trade* – угода аут-трейд (невдала через непорозуміння сторін торговельна угода); *outright monetary transactions* – валютні операції аутрайт (прямі грошові операції), *invisible hand* – невидима рука, *monetarism* – монетаризм;
- поняття, пов'язані із грошима, валютними операціями, організаціями та назви грошових одиниць: *gift voucher* – подарунковий ваучер; *eurobond issue* – емісія євробондів (випуск в обіг нових єврооблігацій) *currency liquidity* – валютна ліквідність, *hryvnas* – гривні;
- економічні поняття, у яких відображені прізвища автора, розробника, дослідника: *the Phillips Curve* – крива Філінса, *the Marshall Plan* – план Маршалла.

За будовою економічні терміни поділяються на:

1. **прості терміни**, що складаються з одного слова, які можуть вживатися окремо і які зберігають своє значення, наприклад: *agio* – різниця між курсами валют; *book* – бухгалтерська книга, *coin* – монета, *cheap* – дешевий, *label* – ярлик, *pay* – платити, *haggle* – торгуватись;
2. **складні терміни**, що складаються з двох слів, пишуться разом або через дефіс, маючи один із компонентів економічних термінів, а другий – загальноновживаної лексики: *shareholder* – власник акції, *trademark* – торгова марка, *offshore* – офшорна зона, *bookkeeping* – рахівництво,

wholesales – оптова торгівля, *office-hoteling* – установа, *warehouse* – склад, *charge-off* – «амортизація»;

3. **терміни-словосполучення**, які складаються із декількох компонентів:
legal tender – законний платіжний засіб, *autonomous tariff* – автономний тариф;

- **двокомпонентні**: *financial crisis* – фінансова криза, *balance sheet* – сальдовий баланс, *premium shares* – преміальні акції, *issue balance* – емісійний баланс, *tax return* – податкова декларація, *nominal value* – номінальна вартість, *capital investments* – капітальні вкладення;

4. **багатокомпонентні терміни-словосполучення**, що виражають єдині цілісні поняття, володіють різним ступенем смислової розкладності, в цілому вони стійкіші, в порівнянні з вільними словосполученнями загальнолітературної мови по своїй лексико-семантичній організації.

- **трикомпонентні**: *card accounting system* – карткова система рахівництва, *exchange currency market* – валютна біржа, *excess quantity demanded* – величина надлишкового попиту, *insurance against loss* – видача позичок, *minimization of financial risks* – мінімізація фінансових ризиків;

- **чотирикомпонентні**: *protective elements of paper money* – захисні елементи паперових грошей, *general agreement about credits* – генеральна угода про позики, *distributor «with limited advantages»* – дистриб'ютор «з неповним набором послуг», *production management economic efficiency* – економічна ефективність управління виробництвом;

- **п'ятикомпонентні**: *quota in the International Monetary Fund* – квота в міжнародному валютному фонді, *purchasing power index of the currency* – індекс купівельної спроможності грошової одиниці, *coefficient of security of loans* – коефіцієнт забезпечення відсотків за кредитами, *expected rate of net profit* – очікувана норма чистого прибутку.

Такий тип економічних термінів можна віднести до лексичних словосполук, характерною особливістю яких є те, що місце одне з компонентів заповнюється не будь-яким словом відповідної категорії, а тими, що утворюють певну семантичну групу : *ask-bid system* – система встановлення і пропонування ціни, *labour - intensive commodity* – трудомісткий товар, *attested by the signature* – завірений підписом, *benefit – cost analysis* – аналіз витрат і вигод;

5. **терміни-компози**ти, що утворюються синтаксико-морфологічним способом й найчастіше інтегруються за допомогою таких частин мови:

- **Adj+N** – *nonrefundable credit* – податкова пільга, яка не може перевищити податкове зобов'язання платника податків, *durable goods* – товар довгострокового користування;
- **N+N+N** – *discriminant function system* – комп'ютеризована система ідентифікації і відбору податкових декларацій для податкової перевірки;
- **N+prep+N** – *distributions by corporations* – виплати акціонерам корпорацій, *solvency of an enterprise* – платоспроможність підприємства;
- **Adj+N+N** – *general property tax* – податок на всі види власності;
- **PII+N** – *deferred tax* – відстрочений податок, *leasing system* - лізингова система.

За структурою компонентів – складні економічної терміни становлять чотири типи:

- **складні слова, утворені з простих основ:** *price-tag* – цінник, *front-office* – відділення банку, *money-man* – фінансист;
- **складно-похідні слова:** *de-sharing* – спільне використання програми, *hot-desking* – гаряче оформлення, *short termism* – політика досягнень короткострокових вигод;
- **складноскорочені слова:** *ad-vid* – рекламне оголошення, *tech biz* – технічний бізнес, *cred card* – кредитна картка;

- **лексикалізовані синтаксичні утворення:** *hire-and-fire* – прийом на роботу та звільнення співробітників, *just-in-time* – вчасно, *business-business* – міжкорпоративний.

За будовою економічні терміни не є однорідними. Їх можна поділити на такі групи:

1. **однослівні:** *cash* – готівка, *invest* – інвестувати, *business* – бізнес, *advance* – аванс, *import* – імпорт, *lottery* – лотерея, *contributions* – внески, *property* – власність, *enterprise* – підприємство, *sponsor* – спонсор, *liability* – пасив, *penalty* – пеня, *tariff* – тариф, *tender* – тендер, *price* – ціна, *fine* – штраф, *pricing* – ціноутворення.

2. **лексичні одиниці, утворені шляхом анпозитивного складання:**

invoice – рахунок-фактура, *gross premium* – премія-брутто, *guarantor bank* – банkgарант, *dealer bank* – банк-дилер, *issuing bank* – банк-емітент, *correspondent bank* – банк-кореспондент, чи з **препозицією атрибута:** *blank promissory note* – бланко-вексель, *gross rate* – брутто-ставка, *gross balance* – брутто-баланс, *gross profit* – брутто-прибуток, *business plan* – бізнес-план, *gross interest* – брутто-відсотки, *gross income* – брутто-дохід, *promissory note* – соло-вексель, *commodity-money* – товаро-гроші, *holding company* – холдингкомпанія, *hyperinflation* – гіперінфляція, такі лексеми кваліфікуються як терміни, ускладнені прикладкою, чи як бінарні структури, компоненти яких пов'язані між собою сурядним зв'язком.

Класифікацію науково-технічних термінів на основі комплексного підходу, який охоплює як структурно-семантичний, так і психологічний аспект цього явища, пропонує Т. Й. Лещук. На думку дослідника, «структурно-семантичний підхід до парадигм термінології як універсальної системи і до кожної групи термінів зокрема дає чітку характеристику кожної структурно-семантичної одиниці, її визначення в багатогранних аспектах: за походженням, за структурою, за семантичним навантаженням, за сферою

використання, за частотністю використання, за мовнокультурними якостями» [45, 46].

Взявши за основу виділені Т. Й. Лещуком критерії комплексної класифікації термінів, надаємо таку типологію англійської економічної лексики:

1. За генетичним принципом:

- терміни англійського походження: *bond* – облигація, *currency* – валюта;
- терміни, запозичені з підмов інших спеціальностей: *liabilities* – пасиви, *hedging* – хеджування;
- полімовні терміни: *exports/imports* – експорт/імпорт, *barter* – бартер, *quota* – квота;
- терміни – чужомовні слова: *cartel* – картель, *embargo* – ембарго;
- комбіновані терміни: *absolute advantage* – абсолютна перевага, *exchange-rate system* – система обмінних курсів.

2. За морфологічним принципом:

- терміни-к оренові слова або основи слів: *tax* – податок, *profit* – прибуток, *rent* – орендна плата;
- терміни, утворені за допомогою афіксації: *unemployment* – безробіття, *payment* – платіж, *competition* – конкуренція, *devaluation* – девальвація;
- терміни – імпліцитні слова: *firm* – твердий, фірма, *trade* – професія, торгівля;
- терміни-складні слова, словосполучення і словозсуви: *exchange rate* – обмінний курс, *hyperinflation* – гіперінфляція.
- економічна література є сферою широкого вживання різних скорочень – як тих, що увійшли до мови і зафіксовані у словниках, так і авторських, okazіональних, що створені тільки на конкретний випадок і зафіксовані лише в одному тексті. У деяких видах текстів скорочення іноді становлять 50% усіх слововживань та 15% словникового складу. З точки зору їхнього

перекладу, зазначений розподіл скорочень доцільний тому, що останні, як правило, мають свої відповідні повні форми у конкретному тексті, що перекладається, і їхнє розуміння звичайно не викликає труднощів, тоді як при перекладі перших іноді можуть не допомогти й перекладні словники скорочень, якщо вони не містять потрібного скорочення [31]: *A/C, a/c, acc. (account current) – поточний рахунок, ad (advertisement) – рекламне оголошенн, app. (appendix) – додаток B/E, B.E., b.e. (bill of exchange) – переказний вексель, B/L, b/l, B.L., b.l. (bill of lading) – коносамент, CEO (chief executive officer) – виконавчий директор, Co. (company) – компанія, contr. (contract) – контракт, Corp. (corporation) – корпорація, cur. 1. (currency) – валюта; 2. (current) – поточний Dep., Dept. (department) – 1. відділ; 2. міністерство doc. (document) – документ expn. (expiration) – закінчення (строку) fig. (figure) – 1. цифра; 2. малюнок, схема FY (fiscal year) – фінансовий рік H.Q., HQ, h.q. (headquarters) – головне управління (компанії, організації) inv. (invoice) – рахунок-фактура IOU (I owe you) – позикова розписка L/C, l/c., l/c (letter of credit) – акредитив LLC (limited liability company) – компанія з обмеженою відповідальністю mdse (merchandise) – товари.*

- терміни – аббревіатури: *CPI (consumer price index) – індекс споживчих цін (ІСЦ), VAT (value added tax) – податок на додану вартість (ПДВ):*
- ініціальні аббревіатури: *AAA – accumulated adjustment account (нагромаджувальний корегуючий рахунок), B.T.A. – Board of Tax Appeals (податковий суд (в США)); DB – declining–balance method of depreciation (прискорений метод амортизації); FTAC – Foreign Trade Arbitration Commissio (Арбітражний комітет зовнішньої торгівлі) [77];*
- поскладові аббревіатури: *dcl – declaration (декларація), dep'n – depreciation (амортизація), Rev. Proc. – Revenue Procedure (роз'яснення методик і*

процедур практики оподаткування податковою адміністрацією (США)) [77];

1. акроніми: *ESOP* – *employee stock ownership plan* (система участі в прибутках у формі акцій для найманих осіб), *STEP* – *small business tax education program* (консультаційна служба з оподаткування для малого бізнесу), *VITA* – *volunteer income tax assistance* (волонтерські консультаційні послуги з оподаткування (для інвалідів, неангломовних осіб та осіб з низькими доходами) [77];
2. подвійні скорочення – термінологічні одиниці, що функціонують у спеціальних текстах як слова–абревіатури і є скороченнями морфолого–синтаксичних утворень, до складу яких вже входить абревіатура, наприклад, *PSA* – *PAYE settlement agreement* (угода роботодавця з податковою адміністрацією про сплату прибуткового податку на доходи робітників за системою *PAYE* (*de PAYE* – *pay as you earn*) [77];
3. терміни-фразеологізми: *break-even point* – точка нульового прибутку, *random-walk theory* – *of stock market prices* – позаекстраполяційна теорія руху цін фондового ринку.

3. За принципом предметної диференціації:

- загальні науково-економічні терміни: *market* – ринок, *bank* – банк;
- галузеві науково-економічні терміни: *macroeconomics* – макроекономіка, *cyclical unemployment* – циклічне безробіття, *checking account* – поточний рахунок;
- спеціальні науково-економічні терміни, нехарактерні для певної вузької галузі: *correlation* – співвідношення, *integration* – інтегрування.

4. За принципом семантичної відповідності:

- з боку семантики виділяються терміни – вільні словосполучення (*unfair competition* – недобросовісна конкуренція, *consumer society* – суспільство споживання) і стійкі (у тому числі фразеологічні) словосполучення

(production costs – виробничі витрати). Стійкі термінологічні словосполучення набагато легше піддаються перекладу, ніж складні слова – терміни, так як в них все компоненти граматично оформлені, що полегшує розкриття смислових зв'язків між ними [15, 39].

- абсолютні терміни: *sole proprietorship* – індивідуальна підприємницька діяльність, *yield* – дохід на капітал;
- терміни, які частково співпадають за семантичною характеристикою: *command economy* – планова економіка, *proportional tax* – пропорційний податок;
- значеннєво-відносні терміни: *opportunity cost* – альтернативні витрати, *supply-side economics* – теорія стимулювання зростання виробництва за рахунок зниження податкового тягаря.

5. За принципом синонімічного відношення:

- терміни-синоніми адекватного значення: *staff-personnel* – штат-персонал, *shareholder-stockholder* – акціонер-акціонер, *scarcity-shortage* – дефіцит-брак, нестача, *recession-slump* – спад економічний-спад;
- терміни-синоніми з відносним значеннєвим відтінком: *capital goods* – інвестиційні товари (товари виробничого призначення), *deficit spending* – дефіцитне витрачання (витрати на перевищення доходів), *economic trends* – динаміка економічного розвитку (економічна кон'юнктура);
- терміни-синоніми з неповним семантичним співпаданням: *industry* – галузь економіки, *market share* – питома вага на ринку даного товару.

6. За естетико-психологічним принципом:

- двокомпонентні терміни в порівнянні зі структурно лаконічними: *labor force-manpower* – робоча сила, *negative cash flow-expenditures* – витрати;
- синонімічні варіанти для оптимального вибору в комунікативно-функціональних ситуаціях: *surge in economic growth-period of economic*

boom – рпатовий період економічного зростання, *downturn in the economy* – *recession* – спад економічної діяльності;

- продуктивні і непродуктивні власномові терміни по відношенню до запозичених термінів: *produce cost* – виробляти вартість, *employ fund* – працевлаштовувати – фонд, *pay debit* – платити дебет.

7. За принципом частотності вживання:

- часто вживані терміни: *exchange rate* – обмінний курс, *price* – ціна, *stock* – акція;
- не часто вживані терміни: *gold standard* – золотий стандарт; *utility* – комунальне підприємство, *econometrics* – економетрика;
- рідко вживані терміни: *duopoly* – дуополія, *concentration ratio* – показники концентрації, *dominant equilibrium* – панівна рівновага [45, 46].

Вимоги до терміну наступні:

Термін має бути по можливості коротким і точним.

Вдалий термін повинен чітко і повністю надавати характеристики поняття. Не всі терміни подають опис структури, аномалії, процесу чи функції, але взагалі кожний термін має короткі вказівні чи описові характеристики.

Специфічність

Дана ознака дуже необхідна для терміна у кожній галузі науки. В ідеалі термінологічне найменування повинне бути однозначним у межах окремої галузевої термінології і не мати синонімів.

Від терміна також вимагають, щоб він не мав емоційно-експресивного забарвлення, був спрямований на об'єкт у системі або ряді та відповідав словотворчим закономірностям мови. Разом від терміна вимагається, щоб він служив основою для утворення деривативів (похідний фінансовий інструмент), але лише у межах своєї системи.

Якщо простежити етимологію лексичної одиниці, що з'являється в мові відразу як термін, то можна побачити, що в мові спочатку вона була загальноживаним словом. Тому різниця між словом та терміном обумовлена тим, що вони відображають явища різних рівнів розумової діяльності – наукове мислення і побутове оперування уявленнями. Окрім того, аналіз економічних термінів передбачає вивчення сполучуваності словотворчих елементів з основами і виявленням тих зв'язків, які існують між словотвірними основами різних семантичних класів.

Більшість термінів утворюється **морфологічним** способом, який базується на афіксації, тобто за допомогою афіксальних морфем: префіксів, суфіксів. Афіксація це утворення нових однослівних термінів шляхом словотворчих афіксів до корення. Граматичне оформлення економічних термінів може виражатися за допомогою афіксації:

- префіксів: *after-* (*afterpayment, afterhours*) – до– (доплата, додаткові години праці), *co-* (*co-investing, coproduction, coowner*) – спів– (співарендатор, співробітництво, співвласник), *counter-* (*counterbonification, countertrade*) – проти– (протидії, зустрічна торгівля), *dis-* (*discounting, disproportion, discredit*) – дис– (дисконтування, диспропорція, дискредитувати), *cross-* (*cross - elasticity, cross - default*) – пере– (перехресна еластичність (ціни), перехресне невиконання торгових і фінансових зобов'язань), *roz-* (розкрупнення (економічних показників), *extra-* (*extraconsumption*) – над– (надмірне споживання), *multi* (*multicurrency, multicompany, multimarket*) –мульти– (мультивалютний, мультикомпанія, мультимаркет), *mis-*(*misbill, misdelivery, misappropriation*) – (виставити невірний рахунок, помилка доставки, привласнення), *non-* (*nonliquid, nonassessable, noncumulative*) – не– (неліквідний, неоподатковуваний, некумулятивний), *over* – (*overcapitalization, overexpansion*) – над– (надкапіталізація, надмірне

розширення), *post-* (*postmarket, postaudit, postenumeration*) – *пост-* (*постмаркет, постаудит, постпропозиція*), *pro-* (*prolong, pro-business*) – *про-* (*продовжувати (продовження строку чинності документа), про-бізнес*), *quasi-* (*quasi-money, quasi-unemployment, quasi-equilibrium*) – *квазі-* (*квазі-гроші, квазі-безробіття, квазі-рівноваги*), *self-* (*self-financing, self-liquidating, self-support*) – *само-* (*самоокупність, самоліквідація, самопоміч*), *sub-* (*sublessee, subpurchaser, subcompany*) *суб-* (*суборендар, субпокупець (перекупник), субпідприємство*), *in-* (*unendowed, unencumbered, unfluctuating*) – *не-* (*невідомий, необтяжені, невтішний*), *under-* (*underproduction, underactivity*) – *недо-* (*недостатнє виробництво, недоцільність*) [77];

- суфіксів: *-er* (*adjuster, adviser, manager*) (*регулятор, радник, менеджер*), *or* (*agistor, bailor*) – (*агістор (той, хто здає в оренду пасовище), депонент (особа, яка здійснює депозитний внесок або здає майно на зберігання)*), *-ant* (*accountant, annuitant*) – (*бухгалтер, одержувач щорічної ренти*), *-ment* (*investment*) – (*капіталовкладення*), *-y* (*accountancy, currency*) – (*рахівництво, валюта*), *-ee* (*absentee, abandonee*) – (*відсутній, страхувальник*), *-ing* (*trading, clearing*) – (*торгівля, взаємозалік*) [77].

Терміни економічних наук мають ряд ознак, які протиставляють їх термінам природних і технічних наук:

1. Пряма, чітко виражена залежність термінів суспільних наук від певної економічної теорії. При найближчому розгляді терміни природничих та технічних наук також залежать від теорії, яка визначена світоглядом (наприклад, *parallelism* – *паралельність в геометрії, mass* – *маса у фізиці*), але ця залежність може бути затушована.
2. Своєрідна реалізація ознаки системності. Поряд зі стрункими терміносистемами, що відображають закінчені теорії (економічна теорія,

теорія попиту і пропозиції, теорія макроекономічної стабільності), є такі галузі знання, для яких не побудовані системи понять і терміносистеми.

3. Більш широкий розвиток синонімії та багатозначності, ніж у терміносистемах природничих та технічних наук. У сфері економічного базису і виробничих відносин є, з одного боку, терміни мови опису (у мовах політичної економії, конкретної економії) і, з іншого боку, терміни мови обслуговування економіки. Лексичними одиницями мови обслуговування служать такі поєднання термінів, як *operationalization of the total (useful) residential area – введення в дію загальної (корисної) площі житлових будинків, які називаються показниками* [13, 57].

Показники – це сукупність ознак, які характеризуються даними, що приводяться. У найменування показника входять терміни, що позначають: об'єкт економіки, що характеризується (вимірюваний), *products – продукція, working – працюючі; стан, властивості цих об'єктів і процеси, які з ними відбуваються (presence – наявність або strength – чисельність (працюють), production – виробництво (продукції)); в) формальний спосіб (алгоритм) обчислення показника, наприклад, volume – обсяг (реалізації продукції)* [49,35].

Співвіднесеність термінів із спеціальними поняттями на основі концептуального апарата певної галузі знань демонструє їхню онтологічну ознаку – системність, яка проявляється і в мовному оформленні термінів, у використанні продуктивних словотворчих афіксів і словотвірних моделей та у здатності терміна продукувати інші терміни. Мовна форма визначає термінотип термінологічного позначення – монолексемні і полілексемні терміни, які характеризуються різними структурними ознаками.

Монолексемні терміни англомовної економічної термінології вживаються як самостійні термінологічні одиниці і як ядерні компоненти полілексемних термінів. З них найчисленнішою групою є іменники.

Монолексемні терміни представлені в досліджуваній термінології непохідними, похідними та складними словами:

Непохідні терміни належать загальнонаціональному лексичному фонду англійської мови, а до термінології економіки входять з дещо спеціалізованим значенням, наприклад: *annuity (n)* – фіксована сума, яку отримують щорічно (щорічний дохід, як об'єкт оподаткування; *foreign (adj)* – іноземний (іноземного походження, підпорядкування про доходи, підприємства), *amortize (v)* – поступово знецінювати (амортизувати, систематично списувати вартість активів).

Похідні економічні терміни представлені афіксальними одиницями та такими, що утворилися в результаті семантичного словотворення і конверсії. Продуктивними способами утворення монолексемних термінів економічної галузі є:

- метафоризація на основі значення загальнонаціонального слова, до якої належить: а) функціональний перенос: а) *appeal* – звертатися до когось, благати когось (подавати апеляцію, оскаржувати); б) подібність до характеристик фізичних об'єктів: *loop hole* – лазівка, хитроці (можливість ухилитися від сплати податків); в) аналогія з антропоморфними характеристиками: *relief* – полегшення або позбавлення болю, страждань, тривоги (звільнення від уплати, знижка з податку, особливо боржникам або особам з фінансовими проблемами);
- конверсія, особливо за моделями: а) $N > V$: *audit (n)* – аудит, перевірка бухгалтерії підприємства $>$ *audit (v)* – робити аудит, перевірку бухгалтерії підприємства; б) $V > N$: *recapture (v)* – повернути назад отримане раніше $>$ *recapture (n)* – повернення платником суми податкової пільги через невиконання належних умов; в) $Adj > N$: *fiduciary (adj)* – довірений, доручений $>$ *fiduciary (n)* – довірена особа; г) $V+ -ation > N$: *aggregation (n)* – агрегування (об'єднання і вирахування сукупної суми

- доходу з різних джерел для визначення ставки прибуткового податку); г) $N+N > N$: *ratepayer* (n) – платник місцевого податку на нерухоме майно;
- д) $V+ -able(-ible) > Adj$: *excisable* (adj) – той, хто обкладається акцизом;
- структурні моделі, наприклад: а) $V+ -ation > N$ *aggregation* n агрегування (об'єднання і вирахування сукупної суми доходу з різних джерел для визначення ставки прибуткового податку); б) $N+N > N$ *ratepayer* n платник місцевого податку на нерухоме майно; в) $V+ -able (-ible) > Adj$ *excisable* adj такий, що обкладається акцизом.

Отже, монолексемний термін відрізняється більш узагальненим значенням і меншою інформативністю порівняно з полілексемним. Диференціація і конкретизація спеціальних понять відбувається за рахунок утворення термінологічних словосполучень. Одночасно простежується певна закономірність: ускладнення компонентної структури моделі (до 4–9 елементів) призводить до більшої однозначності й точності позначення завдяки експлікації всіх ознак поняття у складній структурі терміна, але цей процес супроводжується зниженням продуктивності моделі і збільшенням кількості її морфологічних варіантів, які вже не фіксуються в спеціальних словниках, оскільки вважаються контекстуальними варіантами. Це свідчить про те, що функціонування термінологічних одиниць у терміносистемі зумовлено суб'єктивним фактором (обмеженість людської оперативної пам'яті) та пристосовується до загальномовних принципів економії мовних засобів і стислості позначення. Існує спосіб **словоскладання**, він є найбільш продуктивним засобом поповнення словникового складу англійської мови. Досить поширена модель складання основ іменників $N+N$, наприклад: *growth acceleration* – прискорення економічного росту, *internal funds* – власні кошти, *reference book* – довідник, *vertical merger* – вертикальне злиття.

Полілексемні терміни складають більшість досліджуваних одиниць. Що стосується явища полісемії в термінології, то воно розглядається як

вкрай небажане, і це породжує розбіжність серед різних лінгвістичних шкіл. Нижче ми розглянемо основні точки зору відносно наявності багатозначності в термінології. Терміном прийнято називати слово або словосполучення, що служить для точного виразу поняття, специфічного для певної галузі знання, виробництва або культури, і яке обслуговує комунікативні потреби в даній сфері людської діяльності [27,181]. Вивчення словотворчих закономірностей термінів економічних відносин англійської мови здійснено шляхом аналізу структурних моделей термінів-словосполучень, утворених синтаксичним способом. Найчисленнішу групу економічних термінів становлять двокомпонентні терміни. Найбільш розповсюдженим структурним типом у такій термінології є бінарна модель N+N, наприклад *treasury note* – *казначейський квиток*, яка має здатність передавати різноманітні відношення логіко–поняттєвого характеру, що існують між поняттями терміносистеми, наприклад:

- а) різновиду певного виду: *excise tax* – *акцизний податок*;
- б) об'єкта дії: *capital taxation* – *оподаткування капіталу*;
- в) виконавця дії: *tax adviser* – *консультант з питань оподаткування*;
- г) джерела походження: *capital gain* – *дохід від продажу капітальних активів*;
- г) приналежності до певного місця: *state tax* – *податок, що стягується на рівні штату*;
- д) часової обмеженості: *accounting period* – *звітний період*;
- е) порівняльних характеристик: *shell company* – *компанія, яка не веде господарської діяльності або займається тіньовим бізнесом*.

Полісемія економічних термінів в англійській мові відбиває поглиблення, уточнення і розвиток спеціальних знань. Полісемічний термін своїм змістом диференціює тонші розуміння природи речей, створюючи основу для здійснення процесів поступового переосмислення елементів

термінології, що відбивається у їхній семантичній структурі [52, 96]. Полісемічний термін своїм змістом диференціює чимраз глибше розуміння природи речей, створюючи основу для здійснення процесів поступового переосмислення елементів термінології, що відбивається у їхній семантичній структурі. Оскільки полісемантичні відношення зазвичай є наслідком вторинної номінації, яка є продуктивним способом збагачення економічної терміносистеми, то це є природне явище для української та англійської терміносистеми.

Вимоги конкретних наук, що мають справу з реальними речами, відрізняються, скажімо, від вимог суспільних наук. Для однієї галузі науки досить родовидової класифікації; в інших потрібно розрізняти причини, процеси, процедури, ефекти, деталі [12, 69].

Запропонована класифікація англійських економічних термінів дозволить врахувати їхні лінгвістичні особливості, диференціювати відповідно до розглянутих вище принципів, попередити і усунути труднощі їх засвоєння на всіх етапах формування англомовної лексичної компетенції.

1.3. Проблеми перекладу економічних термінів

Економічний переклад – це переклад, який вимагає особливої відповідальності, уважності, а головне кваліфікації від перекладача, що в комплексі може забезпечити якість й адекватність перекладу.

Проблема перекладу термінів з англійської мови на українську була і залишається однією з найбільш актуальних у сучасному перекладознавстві. Переклад економічних текстів відрізняється точною структурою перекладу. Перекладаючи термінологічні одиниці на економічну тематику з англійської мови на українську, необхідно враховувати їх лексичні та граматичні особливості.

В умовах постійного розвитку соціально-економічних умов в сучасному середовищі постає проблема якісного перекладу науково-технічної літератури, що є не тільки однією з життєва важливих сфер діяльності людства, а є прошарком лексичного складу сучасної англійської і української мов. Зокрема, маловивченою галуззю перекладу є економічна та банківська терміносистема.

У науці терміни вирізняються особливою однозначністю і до їх запровадження висуваються конкретні вимоги. Так, неточність у використанні термінів *згубно* позначається на економічній теорії, оскільки заплутатися в їх великій кількості і значеннях самих назв легко навіть досвідченому фахівцеві, що нерідко призводить до помилкових висновків і прийняття неправильних рішень.

На сьогоднішній день значна кількість економічних термінів, які раніше були незаними для українця, наразі стали загальноживаними лексичними одиницями (імідж марки, маркетинг, менеджмент, менеджер тощо). Наголосимо, що англійська економічна термінологія є домінуючим джерелом запозичення в економічній галузі для української мови. Звернемо увагу на те, що економічної терміносистеми англійської мови є кількісною та широко використаною, що впливає на процес перекладу та викликає його ускладнення. Питання перекладу англійських економічних термінів не було детально досліджено через його складність. Однак, С. І. Влахов і С. Флорін вважають, що термін відноситься до одиниць, які не створюють труднощів під час перекладу [20, 274], бо термін треба перекладати терміном – повним та абсолютним еквівалентом. Однак перекладач не завжди може віднайти цей відповідник, а досить часто еквівалента взагалі відсутній. Необхідно визначити та проаналізувати основні проблеми перекладу англійських економічних термінів українською мовою.

Економічна терміносистема динамічно розвивається, має тісний зв'язок з розвитком суспільства, а також вона залежна від мовного стану та передає науковий матеріал. На думку М. В. Махінової, для точного перекладу термінів перекладач має володіти знаннями тієї галузі науки, якої стосується переклад, а також на високому рівні розуміти термінологію рідної мови та зміст цих термінів англійською мовою [78]. Економічний переклад – це важкий процес. Для правильного та точного перекладу треба вдало дібрати українські відповідники-еквіваленти та перекладати близько до змісту мови оригіналу.

Неперекладні елементи, що доволі важко перекладаються, трансформуються, опускаються лише ті елементи тексту-джерела, які взагалі неможливо передати. Автори концепції нормативно-змістовної відповідності стверджують, що перекладач повинен слідувати двом вимогам: передавати всі істотні елементи вмісту вихідного тексту і дотримувати норми перекладацької мови [23, 111]. В такому випадку еквівалентність пояснюється як рівноважне відношення повноти передачі інформації і норм мови перекладу. Автори концепції адекватного перекладу вважають переклад і точний переказ тексту абсолютно різними видами діяльності. Вони стверджують, що при перекладі слід прагнути до досконалої передачі смислового вмісту тексту, причому досягати того, щоб процес трансляції інформації відбувався тими ж засобами, що і в тексті оригіналу. Перекласти означає виразити правильно та повно засобами однієї мови те, що вже виражено засобами іншої мови [64, 10].

Аналізуючи проблеми перекладу економічних текстів колектив авторів посібника «Основи перекладу: драматичні та лексичні аспекти», виділяє такі проблеми: лексичні, стилістичні та граматичні» [54, 203].

Говорячи про лексичні проблеми перекладу, мається на увазі відсутність еквівалентів в мові перекладу деяким одиницям похідної мови.

Безеквівалентні англійські економічні терміни хоча і не складають значної кількості економічної терміносистеми, але можуть викликати певні труднощі при перекладі англійських економічних термінів, які не мають відповідних еквівалентів в українській мові [38, 371– 372]. Так наприклад, слово *storecheck* не має еквіваленту в українській мові, а має синонім – *аудит*. Тлумачний економічний словник дає таку дефініцію: «Аудит – аналіз (ревізія) господарсько-фінансової діяльності підприємства, організації, установи, що проводиться спеціалізованими незалежними службами з метою оцінки їх фінансового стану, встановлення правильності ведення бухгалтерського обліку, виявлення недоліків, резервів господарювання, а також розробки рекомендацій і пропозицій щодо підвищення ефективності діяльності» [24, 72]. Англійський термін *storecheck* – це перевірка не лише фінансової звітності, а й обслуговування клієнтів, зовнішнього вигляду продавця, асортименту.

На думку лінгвіста Яківа Рецкера, в процесі перекладу складаються три категорії відповідників: 1) еквіваленти, що були встановлені в силу тотожності реалій, а також створені в традиції мовних контактів; 2) варіантні та контекстуальні відповідники; 3) всі види перекладацьких трансформацій. Між першим – еквівалентною категорією і двома іншими є суттєва відмінність. Еквівалентні відповідники належать до сфери мови, і той час як два останні відносяться до сфери мовлення. Еквіваленти відрізняються своєю постійністю та відносною незалежністю від оточення. Відмова від використання еквівалента у виняткових випадках повинна бути виправдана особливими умовами контексту [57, 185].

Перекладаючи багатокomпонентні терміни необхідно встановити ключове слово та внутрішні смислові зв'язки [48, 49]. Перекладаючи, наприклад, термін *immovable property gains tax*, спочатку перекладаємо ключове слово *tax* – *податок*, потім *gains* – *прибуток* та *immovable property* –

нерухоме майно. В результаті отримуємо словосполучення – *податок на прибуток від нерухомого майна*.

В. С. Слепович стверджує, що перекладаючи тексти, які містять економічну термінологію, необхідно врахувати контекст та користуватися тлумачним словником або довідковим джерелом, які можуть допомогти при проясненні значень терміна. Наприклад, слово *rate*, в словосполученні *interest rate*, позначає *ставку*, але в словосполученні *inflation rate* вживається у значенні *рівень* [59, 155]. Також, В. С. Слепович рекомендує враховувати географічні та країнознавчі реалії, вміти правильно підбирати лексичну відповідність терміна або користуватися калькою в тому випадку, коли еквівалент в українській мові відсутній, перевіряти використання певного англійського терміна в оригіналі, перш ніж впроваджувати його в текст перекладу [59, 155 – 156].

Велика кількість аббревіатур, акронімів, ініціальних скорочень, які спочатку треба розшифрувати є невід’ємною складовою економічних текстів. Наприклад такі, як *CD (Certificate of Deposit)* – *депозитний вклад*, *VAT (Value Added Tax)* – *ПДВ (податок на додаткову вартість)*. Ці терміни є відносно вільними від контексту. Орфографічне оформлення аббревіатури є єдиним способом визначити лексичне значення скорочення. Наприклад, *B/d – brought down (знижений)*.

Ще одне питання, на якому слід акцентувати увагу, пов’язане з проблемою так званих «хибних друзів перекладача». Наприклад, англійський термін *officer* має такі українські еквіваленти як *офіцер*, *чиновник*, *службовець* тощо, а словосполучення *Chief Executive Officer* перекладається як *головний виконавчий директор (корпорації)*. Говорячи про цінні папери, досить часто помилково вживають слово *obligation* у значенні *облігація*, однак зазначений термін має такі переклади як *повинність*, *обов’язковий*, *зобов’язання (to be under an obligation – бути зобов’язаним, to lay smb. under*

an obligation – зобов'язати кого-небудь), облигацію перекладаємо як *bond* (*The New York Stock Exchange was organized in 1792. Trading is conducted in stocks and bonds* – Нью-Йоркська фондова біржа була створена у 1792 році. На торгах там виставляються акції та облигації).

Аналіз англійської економічної терміносистеми, говорить про те, що значний її пласт складають термінологічні стійкі словосполучення. Лексичне значення термінологічного стійкого сполучення іноді відповідає лексичному значенню його компонентів. Наприклад, *budgetary committee* – бюджетний комітет, *free economic zone* – зона вільної економічної торгівлі, *house agent* – агент з продажу нерухомості, *land agent* – агент з продажу землі. Необхідно зазначити, що існує значна кількість термінів-словосполучень, які не можна перекласти шляхом об'єднання лексичних значень його складових. Так наприклад, *blue law* (*blue* – блакитний, лазуровий, синій; *law* – закон, право). Водночас Longman Dictionary of Contemporary English зазначає: «*blue law* – a law to control the drinking of alcohol, working on Sundays» (закон, що контролює продаж алкогольних напоїв, забороняє магазинам працювати у неділю). Приведемо ще приклад, словосполучення *cash cow* (*cash* – готівка, гроші; *cow* – корова), у Longman Dictionary of Contemporary English читаємо: «*the part of a business you can always depend on to make enough profits*» (частина бізнесу, яка завжди приносить прибуток). [73]

Особливої уваги під час перекладу треба звернути на полісемантичні терміни. Навіть такі часто вживані терміни як *state* і *party* мають різні лексичні значення, які необхідно враховувати під час перекладу. Наприклад, термін *state*, який найчастіше перекладається як *державна*, у контексті реалій США та деяких інших країн може також мати значення *штат*. У конвенціях, договорах, угодах та інших ділових паперах часто використовується термін *party*, що тут має значення *сторона, уряд країни, що підписує документ*.

Достатньо складними для перекладу є слова омоніми, лексичне значення найкраще допомагає визначити контекст. Наприклад, термін *competition* перекладаємо як *змагання, конкурс (chess competition – шаховий турнір), конкуренція (Competition is essential for the successful operation of a market economy – конкуренція є необхідною для успішного функціонування ринкової економіки)*.

Головною вимогою до перекладу економічних текстів є забезпечення інваріантності на рівні змісту, що досягається шляхом використання прямих інваріантних відповідників. Ядерними одиницями в таких текстах є терміни, тобто спеціальні слова або словосполучення, що вживаються для точного вираження поняття з певної галузі знань, зокрема, економіки. Складність перекладу полягає в тому, що запропонований прямий інваріантний відповідник має бути однозначним, семантично чітко відмежованим від тих його значень, що виявляються в його позатермінологічному функціонуванні чи в термінологічному, але в іншій галузі знань [56, 215]. Однак сучасна економіка є багатоаспектною, має широкий спектр інших наук, серед яких, окрім суто економічних (мікро-, макроекономіка, економіка підприємства, економічний аналіз тощо), також фінанси, банківська справа, фондові біржі, інвестування, системи управління, бізнес-інформатика тощо. Кожна з цих наук має власну систему та структуру термінів, лише їх певна частина може бути водночас загальною для кількох наук. Також слід враховувати відмінності в економічних реаліях різних країн. Отже, переклад термінів вимагає насамперед фахових економічних знань, котрі забезпечать розуміння його змісту і володіння термінологією в мовах перекладу.

Щодо практики перекладу в галузі економіки, то тут особливого значення набуває поділ на письмовий та усний переклад. Це дві різні кваліфікації перекладачів, які вимагають від них різних форм підготовки і ставлять перед фахівцями різні завдання. Письмовий перекладач має

перекладати фіксований (зазвичай письмово) текст мови-джерела на цільову мову. Особливості його роботи полягають у тому, що задля її виконання він може користуватися різними допоміжними засобами (фахові, мовні словники та довідники, інтернет-ресурс) чи консультаціями інших фахівців, перекладач не обмежений жорсткими часовими межами, може повторити чи відкоригувати переклад. Письмовий переклад вимагає від фахівця таких суб'єктивних якостей, як-от: уміння зосереджуватися, аналізувати й оцінювати текст, з яким працює, приймати рішення щодо вибору різних варіантів перекладу. Для успішного результату йому також необхідно визначитися з метою, функцією та стратегією перекладу. Завдання усного перекладача відтворити нефіксований текст, як правило, проголошений, синхронно чи послідовно цільовою мовою. Особливості його роботи полягають у тому, що вона вимагає екстремальної концентрації, усний переклад практично неможливо повторити чи відкоригувати (окрім поодиноких винятків), під час його виконання не користуються допоміжними засобами, велику роль відіграє особистий контакт [56, 222–228]. Тож, перекладаючи англійські терміни українською мовою, необхідно враховувати сферу їх застосування та контекст, а також смислові зв'язки між компонентами в термінах-словосполученнях.

Усний перекладач має володіти такими якостями й уміннями: грамотна й фонетично добре артикульована мова, багатий словниковий запас в обох робочих мовах, знання фонду стійких конструкцій і кліше, уміння швидко знаходити їх, тобто автоматизація мовних і мовленнєвих засобів вираження, Швидкість реакції, хороша оперативна пам'ять, уміння зосередитися, розумова та фізична витривалість.

Отже, проблема економічного перекладу полягає, насамперед, у неволодінні науковими термінами і в результаті, невмінні підібрати еквівалент у цільовій мові. Таким чином, перекладач, що працює в певній

галузі, повинен ретельно оволодіти термінологією, що обслуговує цю галузь, а також мовні особливості вихідної мови. Треба зауважити, що до перекладу текстів вузькоспеціалізованої наукової тематики не можна підходити лише з лінгвістичного боку. Необхідно робити ретельний аналіз всього тексту, і тільки зрозумівши, про що саме йде мова, робити переклад. Маємо зазначити, що на перший погляд проблема перекладу економічної термінологічної лексики є дослідженою в сучасному перекладознавстві. Однак треба взяти до уваги питання перекладу безеквівалентних економічних термінів, адже структурні, семантичні та синтаксичні відмінності англійської й української мов спричиняють певні труднощі при перекладі та навіть у виборі способу перекладу.

1.4. Екстралінгвістичні чинники розвитку економічної лексики: лінгвокультурний аспект

При дослідженні значення фонових знань у процесі спілкування, проводиться детальний соціолінгвістичний аналіз слова як одиниці мови, що функціонує в певному соціальному контексті [13, 102].

Згідно лінгвістичній концепції змістовний план слова виділяється одним лексичним поняттям не вичерпується. Він містить і ті непонятійні семантичні частки, які можуть викликати у людини сукупність визначених асоціацій і утворює той самий лексичний фон, який разом з лексемою і лексичним поняттям складає структуру слова:

Слово – лексема – лексичне поняття – лексичний фон

Існує безліч прикладів, які доводять правильність цієї теорії. Наприклад, можна порівняти англійські й українські одиниці, що відносяться до економічної лексики: *estate tax* і *податок на майно* [23, 67]. Їх можна вважати понятійними еквівалентами, оскільки обидва слова мають поняття

податок на власність, що належить певній особі, але подані лексичні одиниці дуже відрізняються своїми фоновими значеннями.

Якщо український вираз податок на майно означає *гроші, що стягуються з особи за її майно*, то англійське *estate tax* є *грошима, що стягуються з лиця не лише як податок на його майно, але й на майно, яке йому ще не належить*, аналог нашого податку на спадок.

При розгляді таких одиниць певна їх частина виділилася в групу слів, які можна було б назвати безеквівалентними, оскільки національно-культурний зміст цих слів складає основу їх значення, і вони означають поняття, що не мають аналогів у вітчизняній дійсності.

Вони особливо цікаві з країнознавчої точки зору, оскільки яскраво відображають національні особливості цієї лексики (*bluechips* – термін, який позначає *акції будь-якого підприємства з великими активами, що мають найбільшу вартість*; *collateralbonds* – *боргові зобов'язання, що гарантуються будь-яким видом застави* (найчастіше використовуються в США); *pennystock* – *американський термін, що позначає акції, коштовні папери спекулятивного характеру, біржовий курс яких складає менше одного долара* [55, 88].

В економічній лексиці також присутні ономастичні реалії – власні імена, загальновідомі в середовищі носія (*Dow Jones* – *індекс нью-йоркської біржі, який змінюється щодня в залежності від курсу основних котирувальних акцій (30 компаній)*; *The Old Lady of Threadneedle Street* – *назва Банку Англії*).

Будь-яке слово є частиною лексичної системи мови, її складовим елементом. Цим пояснюється особливість семантичної структури слів у різних мовах. Крім того, відповідні семантичні одиниці в різних мовах можуть мати різну значущість, тобто займати різну позицію в системі мови [10, 97].

Попри те, що не завжди можна точно класифікувати кожний приклад перекладу. У своїй роботі «Теорія перекладу» В. Н. Комісаров виділяє такі типи лексичних трансформацій [34, 68]: **перекладацьке транскрибування і транслітерація, калькування, лексико-семантичні заміни.**

Л. М. Черняховська визначає п'ять видів лексичних трансформацій [67, 82]:

- Конкретизація
- Генералізація
- Антонімічний переклад
- Метонімічний переклад
- Перефразовування

Я. Рецкера, виділяє сім різновидів лексичних трансформацій [57, 38]:

Диференціація значень. З явищем багатозначності англійських слів перекладачеві доводиться зустрічатися на кожному кроці. Але поряд зі словами, які мають декілька окремих, часткових значень, є й такі, які мають одне недиференційоване значення, яке при перекладі розкладається на ряд часткових. Наприклад, при перекладі слова *attitude* важко знайти в українській мові загальне слово, яке б покривало всі чотири основні значення цього слова: *відношення, поведінка, позиція, політика.*

Конкретизація значень. Для правильної диференціації значення слова необхідно знати явище конкретної дійсності, яке стоїть за ним. Це надто важливо, коли поряд із диференціацією відбувається й конкретизація абстрактних понять. Так, іменник *board*, родове поняття якого виражається словосполученням *колегіальний орган управління*, диференціюється й конкретизується як *правління, президія, бюро, рада, міністерство, колегія, департамент* тощо.

Генералізація значень. Набагато рідше при перекладі з англійської мови на українську спостерігається зворотне явище: заміна конкретного,

видового поняття більш абстрактним, родовим: *money still in control in all lands of the press, the radio, the moving picture, the telephone, the officials of state, their banks and means of transportation, their police and hired agents*. У перекладі речення: *оскільки у всіх країнах гроші ще контролюють пресу, радіо, кіно, засоби зв'язку, державний апарат, банки і транспорт, поліцію та найманих агентів*, слово телефон було би недоречним. Необхідно замінити його більш розлогим поняттям *засоби зв'язку*, яке логічно входить у дане перерахування.

Смисловий розвиток – цей різновид контекстуальних замін полягає в тому, що при відсутності або непридатності українського слова-поняття використовується інше, тісно зв'язане з ним поняття, що чітко витікає з нього [57,39] . Так, наприклад, перекладаючи фразу *«the statement has been overtaken by time»*, необхідно відмовитися від дослівного варіанту час перегнав це твердження як від нісенітниці й передати наслідок: *це твердження відстало від життя*.

Антонімічний переклад – полягає в передачі поняття протилежним, часто із запереченням, тобто антонімом українського відповідника даного слова. Антонімічний переклад нерідко буває якщо не єдиним, то найбільш зручним прийомом передачі смислового та стилістичного значення багатьох виразів. Наприклад, при перекладі наступної фрази з Польового статуту армії Великобританії ця необхідність виникає через відсутність формального відповідника іменнику *inferiority*: *The adoption of the defensive does not necessarily imply weakness or inferiority*. Замінивши поняття *inferiority* його антонімом *superiority*, ми легко дамо точний смисловий і стилістичний відповідник оригіналу: *Перехід до оборони не обов'язково означає слабкість тих, хто обороняється чи перевагу сил противника*.

Цілісне перетворення – полягає в певному зміщенні, використанні при перекладі суміжного поняття в межах одного родового поняття [33, 58].

Прийом цілісного перетворення є певним різновидом смислового розвитку. Перетворюється внутрішня форма будь-якого відрізка мовного ланцюга – від окремого слова, здебільшого складного, до синтагми, а інколи і цілого речення. Причому перетворюється не по елементах, а цілісно, так, що зв'язок між внутрішньою формою одиниць похідної мови та мови перекладу вже не простежується. В залежності від тієї адекватної заміни, яку перекладач знаходить у кожному конкретному випадку, прийом цілісного перетворення може здійснюватися одним із трьох способів: 1) нейтральною; 2) образною; 3) ідіоматичною заміною.

Компенсація втрат в процесі перекладу. Компенсація здійснюється в тих випадках, коли в певній частині тексту неможливо передати ту чи іншу характерну для даної мови особливість (діалект, відступ від мовної норми) або особливості мовлення персонажів і їх необхідно компенсувати іншими засобами мови перекладу. Тому як перекладацький прийом компенсація частіше реалізується не в межах речення, а в системі цілого тексту, який, врешті-решт, є одиницею перекладу [3, 87].

І. С. Алексеева при аналізі лексико-семантичні трансформації, виділяє такі причини їх виникнення:

- різні ознаки одного денотата в різних мовах;
- різниця в смисловому обсязі;
- різна словосполучуваність;
- різні вживання слів одного значення [4, 28].

Аналіз фактологічного матеріалу, сформованого на основі опрацювання перекладних та тлумачних словників, вивчення контрастивного матеріалу чинних перекладів літератури економічного змісту, дає привід вважати, що лексико-семантичні трансформації під час перекладу терміноодиниць, зокрема економічної галузі, спричинені позамовними чинниками у зв'язку з різним баченням певних явищ і предметів

представниками різних соціально-господарських культур, зокрема української та англійської.

Наприклад, в порівнянні лексеми «*insurance*» і «страхування», коренями яких є відповідно *-sur-* і *-страх-*. В українській мові підкреслена причина, для чого необхідний цей вид економічної діяльності – страх за майно, грошові засоби, власну безпеку та інше. В англійській же мові робиться акцент на наслідках застосування цього засобу, впевненості в тому, що все, що застраховане, надійно захищене.

Аналогічні семантичні розбіжності простежені й на прикладі лексем «*securities*» і «*цінні папери*», де в англійському варіанті наголошується на безпеці ділового документа. Замість того українська лексема підкреслює його цінність. Попри виділення різних ознак, обидві мови в однаковій мірі адекватно відображають одне й те ж явище [14, 42].

Вказана першопричина лексико-семантичних перетворень у процесі перекладу економічних термінів, з свого боку, поєднана з іншими трьома, впливаючи на них і значною мірою визначаючи їх. Особливо це відчутно на двох останніх – різній словосполучуваності та різному вживанні термінолексем, що означають спільні поняття в різних мовах. Така вказівка на правила вживання слова в мовленні називається селективним компонентом значення [22, 36].

Проблема селективного компонента значення мовного знака є особливо актуальною для перекладача, коли мова йде про прийменники:

- *on farm* – у господарстві;
- *on sale* – у продажі;
- *at price* – за ціною;
- *ownership of means* – власність на засоби;
- *to be on the staff* – бути в штаті;
- *to keep money with a bank* – тримати гроші в банку;

- *to buy from businesses* – купувати у фірм;
- *to apply for the post* – претендувати на посаду;
- *the demand for gasoline* – попит на бензин;
- *pressure for money* – нестача грошей.

У наведених прикладах використовуються вільні прийменники, які не зв'язані фразеологічними сполученнями. Тому їх зв'язок з іншими словами не буває постійним, а залежить від кожного окремого випадку. В кожному випадку прийменники легко вступають у семантичний зв'язок із базовим словом. Трансформації тут простежуються переважно на рівні прийменників [65, 28].

Достатня кількість термінолексем, які виражені дієсловом, виявляють своє певне значення тільки в сполученні з певними фіксованими прийменниками. В наступних прикладах прийменники цілком злилися із словами, які вони обслуговують, а самостійного значення не мають:

- *to check in* – здавати під розписку;
- *to pension off* – виходити на пенсію;
- *to write off* – скасовувати;
- *to plough back* – реінвестувати.

Проблема сполучуваності слів безпосередньо пов'язана з питанням слововживання, оскільки категорія останнього базується на здатності лексеми вступати у зв'язки з іншими членами речення, передусім, із тими, які функціонують поруч [71, 164].

У випадку із перекладом термінолексики з економіки основну увагу необхідно звернути на комбінування терміна-іменника з атрибутивними йому прикметниками. Зазвичай, при перекладі треба уникати літералізму, оскільки цільовий текст із дослівно відтвореними проблемними прикметниками може звучати невдало. Тому, перекладачі використовують лексико-семантичні трансформації:

- *black money* – брудні гроші;
- *bad loan* – безнадійна позика;
- *tough competition* – жорстка конкуренція;
- *hidden tax* – непрямий податок;
- *senior position* – вища посада;
- *historical cost* – початкова вартість;
- *fat salary* – високий оклад.

Семантичних трансформацій зазнають і дієслова, які вживаються в науковому дискурсі, які часто нагадують загальноновживане слово, але мають термінологічне значення. В цільовому тексті семантика таких лексем трансформується [75, 132]. Вони звучать цілком академічно або щонайменше беземоційно:

- *to curb ones consumption of gasoline* – зменшити споживання бензину;
- *to reduce poverty* – зменшити бідність;
- *to drive investors away* – відлякувати інвесторів;
- *to mushroom costs* – різко збільшити витрати.

Особливим випадком лексико-семантичних перекладацьких трансформацій є відтворення кольорів, що конотують і денотують фахові поняття [71, 55].

За спостереженнями Е. та Г. Кларків, з одинадцяти можливих відтінків кольорів, які зазвичай використовують у термінотворенні різних мов, в англійській мові вживають усі одинадцять (чорний, білий, червоний, жовтий, зелений, синій, коричневий, багряний, рожевий, оранжевий, сірий). Одним із найчастіше вживаних у термінотворенні економічної галузі англійської мови є червоний колір:

- *red tapist* – бюрократ;
- *red tape* – тяганина;
- *red* – заборгованість, борг, збиток;

- *red balance* – пасивний (несприятливий) баланс;
- *to be in the red* – бути у фінансовій скруті.

Стосовно виразу «*to be in the red*» існує таке пояснення: багато років тому була традиція робити записи у фінансових звітах двома кольорами: про прибутки писали чорним, а про втрати – червоним. Хоча така традиція більше не існує, вираз і досі є діючим [72, 232].

У перекладі асоціації з кольором нерідко нівелюються, хоча в українській термінології з фінансів та бухгалтерського обліку є категорія термінів, де присутні посилання на колір і, отже, переклад прикметника з асоціацією кольору є буквральним:

- *Blue book* – Синя книга;
- *red-ink entry* – червоний запис (червоне сторно);
- *black-ink entry* – чорний запис (чорне сторно).

Збереження кольору в термінах, безумовно, зв'язане з прямим значенням лексем, адже згадана бухгалтерська книга є дійсно синього кольору, а коректуючі записи – червоного.

Отже, лексико-семантичні трансформації є немінучими в процесі перекладу економічної термінології, оскільки безпосередньо зв'язані з екстралінгвістичними чинниками розвитку термінологій, зокрема різним баченням соціально-господарських процесів та понять у різних народів.

Висновки до 1 розділу

В теоретичній частині роботи ми розглянули ряд питань і проведене дослідження дозволило сформулювати такі основні висновки.

Отже, з'ясовано, що термінологія – це співвіднесена з професійною сферою діяльності (галуззю знання, техніки, управління, культури) сукупність термінів, пов'язаних один із одним на поняттєвому, лексико-семантичному, словотворчому та граматичному рівнях. Термін – це спеціальне слово, словосполучення і т. ін., яке слугує для вираження поняття певної галузі знань.

Визначили функції термінологічної лексики. Отже, існує чотири основні функції слова: репрезентативна, сигніфікативна, комунікативна та прагматична.

Існують такі види економічних термінів: загальноживані терміни, спеціальні економічні терміни, спеціальні фінансові терміни.

Економічної термінології, що належить до вузькоспеціальної групи лексики поділяється на такі лексико-семантичні групи: підсистеми економічної науки; особи, які займаються економічною діяльністю; математично-економічні показники; організації, асоціації, установи, економічні процеси; фінансові документи; політики, системи, концепції, течії; галузі промисловості; назви економічних програм і видів комерційної діяльності (купівля-продаж товарів, оренда, торговельне посередництво тощо), економічні теорії та закони; поняття, пов'язані із грошима, валютними операціями, організаціями та назви грошових одиниць; економічні поняття, у яких відображені прізвища автора розробника, дослідника. За будовою економічні терміни такі: прості терміни; складні терміни, терміни-словосполучення, багатоконпонентні терміни-словосполучення; терміни-композиції, які інтегруються за допомогою певних частин мови.

Економічні терміни класифікуються: за генетичним принципом; за морфологічним принципом; за принципом предметної диференціації; за принципом семантичної відповідності; за принципом синонімічного відношення; за естетико-психологічним принципом; за принципом частотності вживання.

Визначили способи утворення економічної термінології: морфологічний способів, який базується на афіксації, тобто деривації за допомогою афіксальних морфем: префіксів, суфіксів; аббревіатури; акроніми; подвійні скорочення; морфолого-синтаксичні утворення; конверсія; утворення нових однослівних термінів шляхом словоскладання.

Розглянули проблеми перекладу економічних термінів та виділили такі: лексичні, стилістичні та граматичні. Також проблемою при перекладі є «хибні друзі перекладача», аббревіатури, акроніми, ініціальні скорочення, безеквівалентні терміни та полісемічні терміни.

Лексико-семантичні трансформації при перекладу пов'язані з екстралінгвістичними чинниками розвитку економічної термінології.

Визначаємо наступні види лексичних трансформацій: конкретизація, генералізація, антонімічний переклад, метонімічний переклад, перефразовування, диференціація значень, смисловий розвиток, цілісне перетворення та компенсація втрат в процесі перекладу.

РОЗДІЛ II. ШЛЯХИ ПЕРЕДАЧІ АНГЛІЙСЬКИХ ЕКОНОМІЧНИХ ТЕРМІНІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

2.1. Основні методи перекладу складних економічних термінів

Економічна термінологія є розгалуженою відповідно до існуючих у теперішньому суспільстві знань. Переклад економічної термінології повинен передавати всі суттєві елементи змісту вихідного тексту, що є проблемою даного дослідження. З цим пов'язано подолання різних існуючих труднощів, тому у процесі перекладу терміна розділяються на два етапи: 1) з'ясування значення терміна в контексті; 2) переклад значення рідною мовою. Для досягнення адекватності при перекладі економічних термінів важливою установою є застосування перекладацьких трансформацій. У процесі перекладу були виявлені лексичні та граматичні, а також комплексні лексико-граматичні трансформації. Дивлячись на те, що науковець Л. Венути вважає найпопулярнішими стратегію «одомашнення» (domestication), яка сфокусована на найбільш адекватну передачу сенсу, та стратегію «очуження» (foreignization), що орієнтована на передачу особливостей форми, необхідним є проведення аналізу економічної термінології англійської мови та її україномовних еквівалентів, які вказують на застосування при перекладі, стратегії одомашнення, так і стратегії очуження, наприклад [76, 240]:

- використання запозичень: *deflator* – дефлятор, *fiscal policy* – фіскальна політика, *liquidity* – ліквідність, *monetary policy* – монетарна політика.
- заміна менш інформативних або ж не достатньо чітких англійських слів іншими більш влучними українськими словами. Даний прийом використовується у тих випадках, коли жодне зі значення, зазначених у словник, що не відповідає контексту [29]. Наприклад: *It took me two years of research to figure that out, research that linked survey responses with actual customer behavior – purchasing patterns and referrals – and ultimately with company growth* – для з'ясування цього мені знадобилося два року досліджень, що пов'язали відповіді опитувань з фактичною поведінкою клієнтів – покупців і рефералів (потенційних покупців, що прийшли за чисьось порадю), і, зрештою рахунку, зі зростанням компанії. Наведемо значення, які дає електронний словник «Multitran» для кожного компонента терміна «*purchasing patterns*»: *purchasing patterns*: *purchasing* – постачання, купівля, придбання, заготівля, *patterns* – принципи, структури, зразки, набори даних, моделі, вибори [79], *business executives* – керівники підприємств, *lending operations* – кредитні операції, *letter of commitment* – гарантійний лист, *business year* – фінансовий рік, *capital goods* – засоби виробництва, *home market* – внутрішній ринок, *large-scale industry* – крупна промисловість, *managerial work* – управлінська робота, *overseas market* – закордонний ринок;
- лексичне додавання також часто виражається під час перекладу є процесом внесення додаткових слів, яких не було в оригінальних англомовних термінах, що можна вважати розгорнутими визначеннями: *wage strike* – страйк із вимогою підвищення заробітної плати, *final processing* – виробництво готової продукції, *imputation* – умовно нарахована вартість, *imputed rent* – умовно нарахована вартість оренди, *income per capita* – прибуток на душу населення, *layoff* – скорочення

виробництва, *service management* – забезпечення обслуговування споживачів. Оскільки структури англійських і українських речень і словосполучень різні, зазвичай стислі англійські пропозиції вимагають у українській мові більш розгорнутого висловлювання думки. Наприклад: *for a long time economists believed that nominal interest rates, or the amount of money received for depositing money, were theoretically bounded by zero to the down side* – протягом довгого часу економісти вважали, що номінальні процентні ставки, або кількість грошей, отриманих за розміщення грошей на депозит, теоретично обмежені з нижньої сторони нульовою ставкою.

- опущення – це явище, яке повністю протилежне додаванню і зменшує нагромадженість тексту: *human resources and personal policy* – кадрова політика [10, 200].

Отже, перекладачі відають перевагу стратегії «одомашнення», використання якої полягає у забезпеченні ясності перекладеного терміна для українця.

О. Сніговською вважає, що окрім найпростіших і найрозповсюджених стратегій перекладу економічних термінів існує також й інші способи та розділила їх на дві основні категорії:

- 1) переклад за допомогою вибору словникового відповідника;
- 2) переклад за допомогою різних перекладацьких способів [60, 329].

Переклад за допомогою вибору словникового відповідника можна розділити на дві великі категорії: переклад за допомогою лексичного еквівалента та переклад за допомогою пошуку варіантного відповідника. Переклад за допомогою лексичного еквівалента є основним методом перекладу економічних термінів. **Еквівалент** – стала лексична відповідність, яка повністю співпадає зі значенням іншомовного слова-терміна. При перекладі терміни які мають еквівалент, відіграють доволі важливу роль.

Вони слугують базовими аспектами у тексті та саме від них залежить розкриття значень інших слів. Деякі терміноознаки справді однозначні і не мають жодних інших значень ні в якій іншій сфері і завжди перекладаються абсолютним еквівалентом. Наприклад, такі терміни як *economics*, *money*, *market* мають точні відповідники в українській мові: *економіка*, *гроші*, *ринок*, які нескладно знайти у загальних словниках, не потрібно звертатися навіть до фахових. Переклад за допомогою пошуку варіантного відповідника має місце тоді, коли певний термін має декілька відповідників із яких необхідно вибрати саме той, що підходить в даному випадку, наприклад: *benefit* – як *користь*, *перевага*, *пільга*, *deposit* – *вклад*, *депозит*, *внесок*, *equity* – *акція без фіксованого дивіденду*, *власний капітал*, *капітал в акціях*, *explore every avenue* – *розглянути всі можливості*, *bone of contention* – *яблуко розбрату*, *valuation allowance* – *вартісна поправка*, *оціночне коригування*, *custodian* – *фінансовий інститут або банк*, *керуючий чужими капіталами*, *termination income benefit* – *грошова допомога, яка виплачується після закінчення терміна дії умови*, *explore every avenue* – *розглянути всі можливості* [29].

Проте трапляється так, що словникових відповідників не підходить у деяких випадках, тому доводиться застосовувати перекладацькі методи.

Одним з найпростіших лексичних способів перекладу економічного терміна є метод **транскодування**. Транскодування – це спосіб перекладу, коли буквена чи фонемна передача вихідної лексичної одиниці за допомогою абетки мови перекладу. Наприклад, термін *outsourcing* – *укладання договору між двома компаніями на передачу деяких функцій, завдань, бізнес – процесів* [29]. Цей термін не має українського еквіваленту, тому що він нещодавно з'явився в нашій мові та не всі підприємства його використовують. Підбір близького за значенням українського слова в цьому випадку неможливий. Описовий переклад виглядає дуже громіздким, тому для перекладу терміна

може бути рекомендована транскрипція – *аутсорсинг*. Існують такі види транскодування: транскрибування, транслітерація.

Транскрибування є передача англійського слова на українську мову, що відтворюється за допомогою українських літер його звукового вигляду (фонемного складу), а **транслітерація** – передача англійського слова на українську мову шляхом відтворення його графічної форми (літерного складу), а саме за допомогою абетки української мови [11, 37]. Такі прийоми використовуються для передачі назв фірм, корпорацій та інших організацій. Якщо в назві організації є загальноживані слова, вони можуть перкладатися за допомогою транскрипції, транслітерації, калькування або семантичного еквівалента [8, 47].

Транскрибування (слово у мові перекладу написано так, як воно вимовляється у мові оригіналу), наприклад: *macroeconomist* – *макроекономіст*, *dividend* – *дивіденд*, *trust* – *довіра/траст*, *Hellenic Emporio Group* – *Хелленік Емпоріо Груп*, *Danaos* – *Данаос*, *Epsilon* – *Епсілон* [29].

Транслітерація (слово мови оригіналу передається літерами мови перекладу), наприклад: *investor* – *інвестор*, *National bank* – *Національний (центральний) банк*, *broker* – *брокер*, *import* – *імпорт*, *export* – *експорт*, *modem* – *модем*, *robot* – *робот* [29].

Під час транскодування літерами мови перекладу може передаватися уся форма слова, або більша її частина. В цьому випадку говорять про адаптивне транскодування. Іноді застосовується змішане транскодування, коли більша частина транскодованого слова відбиває його звучання у вихідній мові, але разом з тим передаються й деякі елементи його графічної форми. **Змішане транскодування:** *deflator* – *дефлятор*, *bureau* – *бюро*, *leasing* – *лізинг*, *motivation* – *мотивація*, *statistics* – *статистика*. **Адаптивне транскодування:** *budget deficit* – *дефіцит бюджету*, *economics* – *економіка*, *recession* – *рецесія*, *hyperinflation* – *гіперінфляція*, *stagnation* – *стагнація* [29].

Калькування (дослівний переклад) як перекладацький прийом є основою для великої кількості різноманітних запозичень при міжкультурній комунікації в тих випадках, коли, наприклад, транслітерація є неможливою з естетичних, змістовних або будь-яких інших міркувань [32, 88]. На думку Савицької Л. В., застосування прийому калькування при перекладі економічних термінів можливе у зв'язку з приналежністю англійської та української мови до єдиної індоєвропейської сім'ї, що обумовлює існування спільних структурних [58, 255]. Калькування полягає «у перекладі частинами слова або словосполучення з наступним з'єднанням частин» [48, 38]. При калькуванні відбувається послів переклад кожного елемента терміна. Використання цього способу перекладу можливе у разі відсутності явних протиріч між граматичними та лексичними системами української та англійської мов [50, 100]. Розглянемо наступний приклад: *A permanent database of information based on customs declarations for each executed foreign-trade deal involving military equipment is maintained at the Central Customs Directorate* – у Центральному митному управлінні ведеться постійна база даних, що базується на митних деклараціях по кожній досконалій зовнішньоторговельній угоді з військовим обладнанням. Відповідно до електронного словника «Multitran» [79] *foreign* – іноземний, чужоземний, закордонний, закордонний, зовнішній, чужий, невідповідний, нетутешній, заморський, іноземний, іногородній; *trade* – заняття, ремесло, професія, торгівля, обмін, торгувати, обмінювати, торговий, ремісничий; *deal* – деяка кількість, частина, угода, угода, обходження, урядовий курс. Часто визначальна частина терміну може передаватися прикметником, також можлива зміна порядку проходження компонентів, а смислові зв'язки можуть передаватися за допомогою прийменників [8, 45]. Крім того, слово «trade» поєднує функції трьох частин мови: прикметника, іменника та дієслова, залежно від смислового контексту. В українській такого явища немає [26, 9].

Тому на морфологічному рівні англійському терміну відповідає модель «прикметник + прикметник/іменник/дієслово + іменник», а модель українського еквівалента – «прикметник + іменник». Між терміном в оригіналі та українським еквівалентом спостерігаються відмінності на граматичному рівні: у українській мові прикметник завжди узгоджується з іменником у роді, числі і відмінку: зовнішньоторговельна (жіночий рід, однина, називний відмінок) угода (жіночий рід, однина, називний відмінок) [19, 280]. В англійській мові таке узгодження відсутнє. Наведемо ще приклади застосування прийому калькування: *mortgage tax* – *іпотечний податок*, *acquisition price* – *ціна придбання*, *income statement* – *звіт про доходу*, *retail branch network* – *мережа роздрібних філій*, *factors of production* – *фактори виробництва*, *investment company* – *інвестиційна компанія*, *limited liability* – *обмежена відповідальність*, *indirect tax* – *непрямий податок*, *basic earnings per share* – *базовий дохід на одну акцію*, *shadow cabinet* – *тіньовий кабінет*.

Можливе поєднання кількох прийомів перекладу одночасно: використовувати калькування та транслітерацію чи транскрипцію; транскрипцію та описовий переклад; транскрипцію, калькування та функціональний аналог; калькування, транскрипцію та описовий переклад [48, 48 – 49]. Наприклад: *quality control engineering* – *техніка контролю якості*. При повному копіюванні англомовного словосполучення термін передається латиницею [48,49].

Семантичний еквівалент або функціональний аналог – такий прийом перекладу, який передбачає «використання існуючих українських слів, які повністю або частково відображають значення англійського терміна» [48, 47]. Так наприклад, для словосполучення *capital productivity* в українській мові є термін *фондовіддача*.

Перекладаючи однослівні терміни, лінгвісти застосовують такий прийом як **експлікація (описовий переклад)**. Його бажано використовувати, коли переклад терміна не може адекватно передати його значення згідно з нормами української мови [58, 255]. Час від часу однокомпонентний термін перетворюється на багатоконпонентний, що суттєво схоже на тлумачення терміна, наприклад: *triangular merger* – у своїй структурі містить компонент, який називає геометричну фігуру, що надає йому певної символічності, яка, однак, повністю втрачається в результаті перекладу – поглинання шляхом злиття компанії-об'єкта з дочірньою компанією поглинача, *merger* – поєднання двох або більше фірм в одну, *debt financing* – фінансування шляхом залучення позикових коштів, *draw down* – отримання коштів від фінансових установ, *take-over* – робота, що підлягає переробці, *split-off* – створення нової компанії шляхом відділення від існуючої компанії та передачі їй частини активів. Словосполучення *market auction* можна перекласти за допомогою описового перекладу, як *торгівля цінними паперами методом аукціону*.

Особливе місце в аспекті перекладу економічних текстів займають термінологічні словосполучення. Серед описового прийому і калькування, можна виділити наступні прийоми перекладу багатоконпонентних термінів, такі як:

- переклад з використанням прийменників: *direct marketing* – просування товару на ринку, *job security* – безпека на роботі;
- переклад із зміною порядку компонентів атрибутивної групи: *multi-divisional company* – компанія з мережею філій, *multi-level marketing* – мережевий маркетинг на багатьох рівнях;
- переклад одного з членів словосполучення групою пояснювальних слів: *International Fisher Effect* – міжнародний ефект Фішера, заснований на відсоткових ставках, а не на інфляції, який використовується для того,

щоб передбачити і зрозуміти динаміку поточного і майбутнього обмінного курсу валюти, *dirty float* – «брудне» коливання валютних курсів, при якому уряд публічно заперечує прямі інтервенції на валютних ринках, продовжуючи здійснювати таємні інтервенції.

Зауважимо, що одним з найбільш використовуваних прийомів перекладу термінологічних словосполучень – переклад за допомогою родового відмінка. У текстах-оригіналах було виявлено 5 термінів, в яких використовувався привід родового відмінка «of», що з'єднує іменники. Переклад даних термінів на українську мову будується за однаковою схемою: перекладаються обидва іменники, друге з яких стоїть у родовому відмінку по відношенню до першого [11]. Здебільшого переклад таких термінів може здійснюватися без урахування контексту.

Розглянемо наступний приклад: *cost of production* – витрати виробництва. Аналізуючи переклад термінів за допомогою використання родового відмінка, ми спостерігаємо самі відмінності в системах двох мов, як і раніше. Кількість слів в англійському терміні більша, ніж у українською, за рахунок вживання прийменника «of». Відповідно, і побудова моделей термінів різне: в англійській мові використовується модель «іменник + прийменник родового відмінка + іменник», в українській – «іменник + іменник у непрямому відмінку». Розглянемо еквіваленти англомовних термінів, наведених у українськомовних перекладах: *cost* – *витрати, вартість, ціна, витрати*; *of* – прийменник родового відмінка не перекладається українською мовою; *production* – *виробництво, виготовлення, вироблення, добування, продуктивність, продукція*. Загалом переклад терміна не становить особливої складності, оскільки при перекладі його компонентів застосовувалася калька.

Таку ж ситуацію ми спостерігаємо під час перекладу терміна «*value of money*» – «*цінність грошей*»; *value* – *цінність, важливість, корисність,*

значення, сенс, вартість; of – прийменник родового відмінка не перекладається українською мовою; *money* – гроші, виграш (на стрибках), монети, багатства, грошові суми. Модель англійського терміна складається із трьох слів «іменник + прийменник родового відмінка + іменник», модель українського еквівалента з двох – «іменник + іменник у непрямому відмінку».

Слід зазначити, що іменник «*money*» має форму тільки єдиного числа, яке український еквівалент «*гроші*» – лише форму множини. І оскільки значення кожної лексичної одиниці зафіксовано у словнику, в цілому при перекладі терміна перекладача полягає у підборі еквівалента, стилю придатного для економічної термінології та відповідного тексту наукового [63, 187]. Ще наведемо приклади: *price system* – система цін, *cost control* – контроль витрат, *maturity date* – термін придатності, *motivation research* – пошук мотивації, *market potential* – можливості ринку, *tax return* – повернення податку, *market leader* – лідер ринку.

До вищезгаданих трансформаційних прийомів, що застосовуються при перекладі фахових термінів, можна також віднести конкретизацію та генералізацію. **Конкретизація** – процес, при якому одиниця більш широкого конкретологічного змісту передається в мові перекладу одиницею конкретного змісту. Наприклад, *manufacturing output* – обсяги промислового виробництва, а не просто обсяги виробництва. Саме через те, що «англійські слова характеризуються більш розгалуженою семантичною структурою, аніж відповідні українські слова, їх переклад приховує у собі більше можливостей здійснення помилок, ніж переклад таких слів з української мови на англійську, тому що англійське слово може бути вжитим не в тому значенні, що призведе до грубих викривлень змісту». **Генералізація** вихідного значення має місце в тих випадках, коли міра інформаційної упорядкованості вихідної одиниці вища за міру упорядкованості одиниці, що відповідає їй за

змістом у мові перекладу. Наприклад, термін *salary* в англійською мовою означає *щомісячний оклад*, а термін *wages* – *погодинну оплату*. У українськомовній реалії такого розмежування немає. З цієї причини обидва слова перекладаються як «заробітна плата». Терміни «*hire purchas*» чи «*installment loan*» перекладаються як «*споживчий кредит*». Отже, обираючи такий еквівалент, ми застосовуємо метод генералізації, оскільки в англійській економічній термінології вже існує термін «*consumer credit*», еквівалентом якого в українській мові є «*споживчий кредит*». Поняття «*hire purchase*» є лише одним з різновидів споживчого кредиту: споживчий кредит включає *credit accounts, personal loans, hire purchase* [29].

Ще одним видом перекладу економічних термінів є **пряме запозичення**, яке, як правило, використовується в симбіозі з українською лексемою, з вказівкою на рід або вид. У переважній більшості сучасні запозичення англійського походження відповідають вимогам, що висуваються до слів-термінів: бути максимально точними та лаконічними. Запозичення – відтворення фонетичними і морфологічними засобами однієї мови морфем, слів або словосполучень іншої мови: *proforma invoice* – *проформа інвойс*, *anti-dumping duty* – *антидемпінгове мито*. Запозичання часто відбувається саме задля економії мовних засобів порівняно з питомими чи калькованими описовими виразами. Наприклад: *бренд* (розрекламована торгова марка певного товару), *пертурбації* (несподівана зміна звичайного стану), *прайм-тайм* (ефірний час на радіо і телебаченні, що охоплює максимальну кількість радіослухачів і телеглядачів), *грант* (грошова допомога на навчання чи наукове дослідження), *фундація* (пожертвування коштів на заснування чого-небудь), *офшор* (території, які забезпечують пільговий фінансовий режим із закордонними партнерами).

Компресія, тобто стислість виразу або словосполучення, характерне явище в англійській. Компресія – це більш компактне викладення думок

завдяки опущенню зайвих елементів та позамовного контексту. Цей метод зазвичай застосовується перекладачами при перекладі фахової термінології на рівні макроконтексту, рідше – на мікрорівні, бо це може призвести до не виправданого опущення. Розглянемо наступний приклад: *safety stock* – *акції*. Двокомпонентний англійський термін, склад якого входить «прикметник» (одночасно виконує функцію іменника) з «іменником», при перекладі на українську мову перетворюється на однокомпонентну, що складається лише з «іменника». Щоб зрозуміти, чим пояснюється це явище, розглянемо значення кожного слова: *safety* – *безпека, безпечний, надійний*; *stock* – *акції, основний капітал, запас*.

Перекладач для терміна «*stock*» визначає еквівалент, найбільш підходящий для контексту – «*акції*». Але у українській мові відсутня таке поняття як «безпечні акції», або такий вид акцій як «надійний». В англійській мові «*safety*» також не є одним із типів акцій. Тому перекладач цілком виправдано застосовує метод компресії та опускає значення слова «*safety*», щоб зберегти смислову точність повідомлення у текстах наукового стилю [66]. У наведеному нижче прикладі ми спостерігаємо аналогічну ситуацію: *small-scale business* – *малий бізнес*.

Англійській трикомпонентній моделі терміна «прикметник + іменник + іменник» відповідає український еквівалент з моделлю «прикметник + іменник». Щоб зрозуміти, наскільки виправдане опущення цілого компонента, розкладемо термін на його складові: *small* – *маленький, невеликий, крихітний*; *scale* – *розмір, масштаб, шкала, норма, тест, лінійка*, *business* – *справа, постійна заняття, спеціальність, торгівля, комерційна діяльність, фірма, діловий, підприємницький, торговий*.

Перекладаючи головний компонент англійської терміна, перекладач застосував спосіб транслітерації, оскільки у українській широко використовується усталений термін «бізнес». Однак, не прийнято говорити

«бізнес невеликого розміру чи маленького масштабу». Бізнесу може бути – великим, середнім чи малим, тому перекладач, використовуючи метод компресії, усунув компонент «scale», без шкоди значення терміна в цілому для того, щоб цей переклад був адекватним для текстів економічної спрямованості [63, 188]. Одночасно спостерігається і компресію українського еквівалента «маленький», оскільки використовується його коротка форма «малий», тим самим відповідаючи ще одній вимозі над властивостями термінів – точності та стислості.

Існують також складні способи перекладу багатокomпонентних економічних термінів.

Транспозиція – це спосіб перекладу лексичних одиниць, який полягає або у перенесенні будь-якої мовної форми (наприклад, використання цього часу замість майбутнього), або в заміні однієї частини мови іншої без зміни сенсу всього повідомлення [6, 280]. Перекладач вдається до такого способу, якщо отриманий зворот є більш сприйнятливим з погляду звучання у фразі або ж дає можливість зберегти стилістичні нюанси. Перехрещування елементів у словосполученні також належить до транспозиції. Для адекватного перекладу таких термінів-словосполучень необхідно встановити семантичні зв'язки між компонентами терміна, зрозуміти значення кожного компонента окремо, вибудувати переклад терміна відповідно до норм мови перекладу. У таких випадках може застосовуватися синтаксична транспозиція (переклад за допомогою перестановки членів словосполучення), наприклад: *general obligation bond* – *облігація під загальне зобов'язання*, *plastic card transaction* – *розрахункові сплати за допомогою пластикових карток*, *me-too product* – *копія товару*, *cost-plus pricing* – *ціноутворення на основі витрат*.

Розглянемо приклад: *Globalization is defined as a process that, based on international strategies, aims to expand business operations on a worldwide level,*

and was precipitated by the facilitation of global communications due to technological advancements, and socioeconomic, political and environmental developments – глобалізація визначена як процес, заснований на міжнародних стратегіях, що має на меті розширення ділових операцій на світовому рівні та прискорений розвитком глобальних комунікацій внаслідок технічного прогресу, а також соціально-економічного, політичного та екологічного розвитку.

Розглянемо переклад компонентів англomовного терміна «*to expand business operations*», який нам дає електронний словник: *to expand* – розширювати, розвивати, поширювати; *business* – справа, фірма, постійне заняття, спеціальність, діловий, підприємницький, торговий; *operations* – операції, дії, експлуатація, ведення діяльності, оперативний підрозділ.

Співвіднесення кожної одиниці багатокomпонентного терміна з відповідним еквівалентом склало особливих труднощів, оскільки перекладач скористався способом калькування. Але при цьому ми спостерігаємо заміну частини мови [17, 79]. Англійський інфінітив при перекладі українською мовою набув форми віддієслівного іменника.

Відповідно, англійський термін, утворений за моделлю «інфінітив + прикметник/іменник + іменник» має український еквівалент з моделлю «іменник + іменник + іменник». При цьому треба зазначити, що англійське слово «*business*», як і більшість інших лексичних одиниць англійською мовою, може виконувати функцію та іменника, і прикметника.

При виборі частини мови перекладач, мабуть, оперував тим, що в українській мові в ролі визначення частіше виступають прикметники. Крім того, українська мова по порівняно з англійською більш номінативною: вживання у мовленні іменників переважає над використанням дієслівних форм, тому перехід з віддієслівної частини мови в іменну – явище досить

часто при перекладі загальноживаної лексики в текстах економічної проблематики, але рідкісне для економічної термінології [36, 100].

Розглянемо інший приклад: *Along with increasing sales, increasing prices is a way for companies to constantly increase their bottom lines and essentially grow* – *поряд із збільшенням продажів, підвищення цін є для компаній способом постійного збільшення чистої прибутку та суттєвого зростання*.

Компоненти терміну «*to constantly increase bottom lines*» мають такі значення: *to* – частка (не перекладається українською мовою) *constantly* – постійно, безперервно, незмінно; *increase* – збільшення, зростання, зростання, множення; *bottom* – низ, нижня частина, кінець, суть, дно.

Моделі даних термінів виглядають наступним чином: «прислівник + інфінітив + прикметник/іменник + іменник» та «прикметник + іменник + іменник + іменник». Отже, відбувається часткова заміна відразу двохлексичні одиниці. Інфінітив англійського терміна перетворився на український іменник, а прислівник – у прикметник, оскільки в українській мові, так само як і в англійській, прислівник не може виступати як визначення для іменника [11].

Переклад цього терміна можна було б залишити без зміни частин промови. Наприклад, перекласти так: *Поряд зі збільшенням продажів, підвищення цін є для компаній способом постійно збільшувати чистий прибуток і суттєво зростати*, але в цьому випадку останнє слово надає повідомленню розмовного характеру [63, 185]. Тому, можна сказати, що в прикладах перекладач скористався способом транспозиції, оскільки відібрані терміни більш гармонійно вписуються у пропозиції, дозволяючи зберегти стилістичну нейтральність термінів, що перекладаються.

Метод **модуляції** застосовують у разі потреби у процесі перекладу підбору такого еквівалента, значення якого логічно впливало б із значення

вихідної одиниці [41, 30]. При цьому часто значення іншомовного слова та його еквівалента мають причинно-наслідкові відносини.

Розглянемо приклад: *Whether your business is new or old, it needs efficient business accounting* для зростання і стійкості – якою б не була ваша фірма, яка недавно з'явилася або давно існуюча, бухгалтерський облік необхідний її зростання та перспективного розвитку. Компоненти англійського терміна мають такі основні значення: *business* – справа, фірма, постійне заняття, спеціальність, діловий, підприємницький, торговий; *accounting* – фінансова звітність, система обліку, калькуляція. Модель англійського терміна складається з двох слів «іменник/прикметник + іменник». Йому відповідає український еквівалент із моделлю «прикметник + іменник», які узгоджуються між собою в роді, числі і відмінку.

Якби перекладач у процесі перекладу термін скористався калькуванням, то словосполучення «*business accounting*» мало б значення «фінансова звітність фірми». Для того щоб прийти до ідеального рішення для мови перекладу у відповідній ситуації, перекладач застосовує метод смислового розвитку та визначає переклад терміна як «бухгалтерський облік», що є наслідком «фінансової звітності» і точніше визначальний рід економічної діяльності суб'єктів по відношенню до смислового контексту.

Один із найпоширеніших способів перекладу – комбінований. Цей спосіб застосовується перекладачами у випадках, коли використання тільки однієї перекладацької трансформації недостатньо для адекватного перекладу терміна [65, 200].

Розглянемо приклад: *This increase in the general price level of goods and services in an economy is inflation, measured by the Consumer Price Index and the Producer Price Index* – це збільшення загального рівня цін на товари та послуги в країні називається інфляцією, виміряною індексом споживчих цін та індексом цін виробників. Перекладемо кожен компонент терміна:

Consumer – споживач, замовник, клієнт, споживчий; *Price* – ціна, нагорода, цінність, призначати ціну; *Index* – показник, алфавітний показчик, індекс, постачати показчиком, індексний.

Модель англійського терміна складається із трьох слів «іменник + іменник + іменник». При цьому кожен компонент може виконувати функції різних частин промови. Український еквівалент також представлений трьома словами, але з іншим складом частин мови «іменник + прикметник з іменником у непрямому відмінку». Отже, використовується комбінація з двох способів організації терміна: управління (індексом цін) та узгодження (споживчих цін) [26, 95]. Аналогічні засоби організації англійського терміна не спостерігаються. Варто відзначити, що всі слова англійського терміна пишуться з великої літери, українські еквіваленти – з малої.

При перекладі цього терміну перекладач використовує відразу кілька способів. Для визначення значення кожної одиниці використовується калькування. Потім визначається головний елемент терміна – «Index», оскільки іменники «Consumer» і «Price» виступають у ролі визначення для «Index», в англійському реченні вони займають місце перед ним. Але в українській мові в ролі визначення для іменника зазвичай виступають прикметники. У цьому випадку переклад мав би виглядати таким чином: «споживчий ціновий індекс» [62, 307]. Але такий переклад не вносить ясності, отже, не відповідає вимогам наукового тексту, тому перекладачеві доводиться скористатися способом перестановки, який тягне за собою під час перекладу терміна використання родового відмінка: «індекс споживчих цін». Такий переклад характеризується смисловою точністю та гармонійно вписується в контекст економічної проблематики [66, 44].

Розглянемо інший приклад: *This could occur because of scarcity of raw materials, an increase in the cost of labor and/or an increase in the cost of importing raw materials and labor (if they are overseas), which is caused by a*

depreciation in their home currency – це може статися через дефіциту сировини, збільшення вартості трудових ресурсів та/або підвищення цін на імпортовану сировину та трудові ресурси (якщо вони перебувають за кордоном) внаслідок знецінення вітчизняної валюти. Визначаємо значення кожного компонента, зафіксованого у словнику: *scarcity* – нестача, нестача, убогість, рідкість, дефіцит; *of* – прийменник родового відмінка не перекладається на українську мову; *raw* – сирий, неварений, сировина, здирати шкіру; *materials* – сировина, речовини, продукти, матеріали.

Модель англійського терміна має таку структуру «іменник + прийменник + прикметник + іменник», при цьому «*raw*» може виконувати функцію ще двох частин мови: іменника та дієслова. Український еквівалент складається з «іменника з іменником у непрямому відмінку».

Вже за структурами моделей можна припустити, що в процесі перекладу перекладач користувався компресією. Розглянемо цей процес більш детально. За допомогою калькування можна підібрати еквівалент до кожної англійської лексичної одиниці. Але тоді переклад терміна виглядав би так: «дефіцит сирої сировини» або «дефіцит сирого матеріалу», при цьому обидва варіанти перекладу не можна назвати вдалимими; у першому випадку ми спостерігаємо тавтологію, що не прийнятно для текстів наукового стилю, а другий варіант не підходить для текстів економічної проблематики з погляду лексичної семантики. Тому калькування застосовується тільки до переведення першого компонента, до двох останніх елементів застосовується компресія, причому важко сказати, що з них під час перекладу опускається, оскільки обидва можуть перекладатися словом «сировину» [62, 307]. Слід зазначити, що компресія завжди заощаджує текстовий простір є важливим фактором для текстів стилю. Крім того, ми спостерігаємо і використання родового відмінка під час перекладу терміна: дефіцит сировини.

Отже, найпоширенішим способом у процесі перекладу англомовних економічних термінів українською мовою є переклад за допомогою еквівалента (49,2 %). Другим за частотністю вживання є транскодування, а саме транскрибування (3,3 %), транслітерування (8,2 %), змішане транскодування (8,2 %), адаптивне траснкодування (8,2 %), калькування (13,1 %) та описовий переклад (9,8 %).

Розуміння способів перекладу економічної термінологічної лексики здатне значним чином впливати на якість виконуваного перекладу, адже правильна передача термінів безумовно є дуже відповідальним завданням для будь-якого практикуючого перекладача. Окрім того, проведення досліджень, присвячених вивченню способів перекладу економічної лексики сприятиме становленню й нормалізації української економічної термінології у цілому. Таким чином, перекладач, що працює в певній галузі, повинен ретельно вивчити способи відтворення термінології, а також мовні особливості вихідної мови. Найпоширенішим способом перекладу англомовних економічних термінів є еквівалент. Проте найпростішими способами визначено методи транскрибування і транслітерації. Вважаємо доцільним продовжити вивчення особливостей перекладу англійських термінів українською мовою, зокрема у порівняльному аспекті. Адже адекватний переклад фахової термінології на тлі подальшого наукового дослідження методів перекладу набуває особливої значущості в контексті успішного становлення вітчизняної терміносистеми відповідно до міжнародних стандартів.

2.2. Безеквівалентні терміни та їх переклад

Під безеквівалентністю лексичної одиниці мови оригіналу розуміється те, що вона не має аналога в лексичній системі мови перекладу, тобто таке

«готового слова» або стійкого словосполучення, яке можна взяти і підставити натомість у перекладі. Переклад текстів економічної тематики є сьогодні, в епоху глобалізації світової економіки, невід'ємною частиною будь-якої міжнародної ділової співпраці. Грамотний переклад економічних текстів грає величезну роль і дуже високо цінується у діловому середовищі. Наявність навіть незначної помилки або друкарської помилки може призвести до непоправних наслідків, тому переклад таких текстів вимагає високої точності, акуратності та знання численних нюансів.

У поняття «безеквівалентна лексика» включається аспект сприйняття лексичних одиниць, що відображають реалії з позицій мови перекладу. У мові перекладу виникає явище, як би дзеркальне явище реалій у мові оригіналу лакуна. Лакуна це відсутність у мові перекладу одиниці – еквівалента для відображення певної реалії і вихідної мови. Не завжди можна провести чітку розмежувальну межу між безеквівалентною лексикою та одиницями, які мають у словнику іншої мови постійні відповідності. У сучасному світі через стрімко прискорений інформаційний обмін, а також дедалі тісніший контакт між мовами та культурами все більша кількість лакун отримує стійке заповнення. Перекладачу не доводиться шукати рішення під час передачі все більшої кількості реалій. При багаторазовому вживанні іншомовні реалії отримують спочатку okazionalnyi (разовий, характерний для одного слововживання) еквівалент, який переходить стійкий. Відсутність готових еквівалентів змушує перекладача створювати відповідності, займатися словотворчістю під час передачі реалій. Процес передачі реалій підпорядковується традиціям і вимогам, що склалися на практиці. Теоретично перекладу прийнято відносити дані прийоми до лексичних трансформацій.

Приблизно 9,4% термінів фінансової та бухгалтерської звітності на англійську мову вважаються безеквівалентними та вимагають ретельного

аналізу при перекладі українською мовою [51, 60]. Відсутність у мові перекладу термінів-еквівалентів означає, що існує відставання у розвитку певної системи даної мови [61, 50].

Існує дві групи безеквівалентних англійських економічних термінів:

1. Терміни, що позначають явища, які відсутні у економічній системі української, наприклад: *valuation allowance* – *вартісна поправка, оцінне коригування*), *custodian* – *фінансовий інститут або банк, який керує чужими капіталами*, *temporary difference* – *тимчасові різниці*.
2. Терміни, що позначають явища, які нещодавно з'явилися в українській економічній дійсності. В цьому випадку причиною безеквівалентності може стати те, що такі терміни ще не сформували певну категорію у понятійно термінологічній системі мови перекладу. Приклади: *parent holding* – *акції, що перебувають у власності материнської компанії*, *mortgage backed liability* – *зобов'язання, забезпечені заставою нерухомості/з іпотечним покриттям*, *termination income benefit* – *грошова допомога, яка виплачується після закінчення терміну дії договору*, *group voting* – *акції компанії, що голосують*.

Слід звернути увагу, що в термінів другої групи іноді може існувати якийсь довгий еквівалент, який є поєднанням лексичних одиниць. Такий еквівалент відповідає вимогам, що висуваються до термінів, так як не позначає видового поняття у системі мови перекладу, хоч і передає значення певного терміна англійської [1, 320].

Розглянемо прийоми перекладу безеквівалентних термінів. Найпоширенішими з них є транслітерація/транскрипція, калькування, описовий переклад. Транскрипція та транслітерація – це способи передачі лексичної одиниці оригіналу шляхом відтворення її форми за допомогою літер. При транскрипції відтворюється звукова форма іншомовного слова, а при транслітерації його графічна форма – літерний склад. Суть прийому

транслітерації в тому, що запозичується іноземне слово або термін, який на листі зображується літерами мови, що перекладає, а в усній мові вимовляється згідно з вимовними правилами мови перекладу. Нерідко перекладацькі відповідності, створені перекладачами за таким методом, продовжують існування в мові перекладу або одній із його термінологічних систем. Транскрипція заснована на фонетичному принципі, тобто на передачу буквами мови перекладу, звуків іншомовного найменування. Транскрипція набагато точніше передає звучання слова. Спосіб транскрипції найпоширеніший нині, оскільки він виходить не з особливостей іншомовної орфографії, найчастіше англійською, та якщо з справжнього звучання іноземного слова. Набір правил перекладацької транскрипції з англійської мови на українську розроблено досить повно, і професійні перекладачі зазвичай користуються ними. Правила перекладацької транскрипції англійських імен відображені в низці публікацій, у тому числі словників.

Транслітерування та транскрипція – це так звані квазібезперекладні методи передачі термінів. При їх використанні акт перекладу замінюється актом запозичення звукової (при транскрипції) або графічної (при транслітерації) форми слова разом із значенням вихідної мови у перекладач. Для економічної галузі даний спосіб перекладу українською мовою англійських термінів неможливо переоцінити. Кількість термінів сучасної економічної термінології англійської мови, що передаються на українську мову квазібезперекладним методом, становить чималу частину всього перекладацького об'єму економічної лексики. До них можна віднести такі терміни: *form* – *форма*, *formation* – *формація*, *function* – *функція*, *concept* – *концепт*, *license* – *ліцензія*, *administration* – *адміністрація тощо*.

У більшості випадків під час перекладу безеквівалентних термінів використовується калькування. «Безперекладність» калькування проявляється у збереженні постійної внутрішньої форми слова. Калькування

передбачає існування двосторонніх міжмовних відповідностей між лексичними одиницями, які й використовуються як «будівельного матеріалу» для відтворення внутрішньої форми запозиченого або терміну, що перекладається. Щодо економічної термінологія калькування вважається невід'ємним способом передачі спеціалізованої лексики. У порівнянні з квазібезперекладними методами транскрипції та транслітерації, даний вид трансформацій найбільш затребуваний при перекладі термінів.

Наприклад, термін *benchmark* означає *вихідні дані*, на які керівництво компанії звертає пильну увагу при формуванні будь-якої стратегії (фінансової, виробничої, маркетингової). Терміном *benchmarking* зазвичай виявляється *процес виявлення головних стратегічних показників та визначення цільових значень цих показників з урахуванням стратегічних завдань*. Це поняття вже закріпилося в економічній терміносистемі української мови. З за допомогою калькування також можна перекласти такі терміни: *discontinuity* – *припинення діяльності*, *provision* – *резерв*, *unremitted earnings* – *нерепатрійовані (неоплачені) доходи*, *identifiable assets* – *ідентифіковані (відчутні) активи тощо*.

Як показують дослідження, більшість англійської економічної термінології має міждисциплінарну спрямованість і дуже неоднозначна. Допомогти перекласти при цьому може, мабуть, мовне оточення, яке має навколо себе той чи інший термін. В англійській мові існують складові безеквівалентні терміни, які виникають на основі одного ключового терміна та означають поняття, не присутні у українській мові: *diluted earnings per share* – *розбавлений прибуток на звичайну акцію*, *basic earnings per share* – *чиста прибуток у розрахунку на акцію*, *basic net profit per share* – *чистий базовий прибуток на одну акцію без урахування розлучення*, *diluted net profit per share* – *розбавлений (зменшений внаслідок дроблення) дохід на одну акцію*, *dilutive securities* – *розбавляючі цінні папери*.

Особливу складність у термінології такого плану є переклад таких компонентів, як *basic*, *diluted*, *dilutive*, бо у українській мові не існує поняття «розбавляючі цінні папери» і, отже, поняття для позначення прибутку до і внаслідок розлучення доходу. Такі терміни зазвичай перекладаються за допомогою калькування. Отриманий переклад–калька може колись закріпитись у термінології української мови, але в даний момент до неї необхідно додавати перекладацький коментар. Таким чином, калькування є саме той метод перекладу іншомовної лексики, без якого не обійтись роботі із складними термінами. Порівняйте, наприклад, такі терміносполучення: *capital amount* – основна сума боргу, *capital assets* – оборотні кошти, *capital decay* – повний занепад.

Калькування – прийом, який полягає в тому, що складові слова (морфеми) або словосполучення замінюються їх прямими відповідностями мовою перекладу. Калькування – відтворення не звукового, а комбінаторного складу слова або словосполучення.

На відміну від транскрипції, калькування не завжди буває простою механічною операцією перенесення вихідної форми в перекладну мову. Найчастіше доводиться вдаватися до деяких трансформацій. Насамперед це стосується зміни відмінкових форм, кількості слів у словосполученні, афіксів, порядку слів, морфологічного чи синтаксичного статусу слів тощо. Калькування небажано застосовувати при перекладі антонімічних термінів, таких як *publicly traded company*, що означає компанію, акції якої вільно звертаються на відкритому ринку цінних паперів, або *listed company* – компанія, акції якої зареєстровані на фондовій біржі. В даному випадку при використанні калькування була б утворено лексико-граматичну структуру, яка не відповідає нормам мови перекладу (*publicly traded company* при перекладі отримала б некоректне значення «компанія, що вільно продається»).

Досить часто для адекватного перекладу безеквівалентних термінів використовується прийом описового перекладу (експлікація). Як транскрипція і транслітерація, так і калькування не завжди розкривають читачеві, незнайомому з вихідною мовою, значення слова, що перекладається або стійкого словосполучення. Причини цього в тому, що складні складові слова та стійкі словосполучення, при перекладі яких калькування використовується найчастіше, нерідко мають значення, нерівне сумі значень їх компонентів, а оскільки при калькуванні використовуються еквіваленти саме цих компонентів, значення всього лексичного утворення в загалом може залишитися нерозкритим. Описовий переклад спосіб передачі безеквівалентної лексики, що полягає в розкритті значення вихідної одиниці за допомогою словосполучення. Суттєвим недоліком даного прийому перекладу є його громіздкість, яка значно ускладнює текст. Описові еквіваленти відносяться до некалькуючих способів передачі термінів і принципово відрізняються від кальки тим, що при експлікації інваріантом перекладу є саме значення іншомовної одиниці безвідносно до характеру його зв'язків із зовнішньою структурою слова, на той час як при калькуванні інваріантом перекладу є форма одиниці вихідної мови (щоправда, не звукова чи графічна, як із транскрибуванні чи транслітерації, а лексична чи лексико-морфологічна).

Іншими словами, описовий переклад або експлікація полягає в передачі предметно-логічного значення англійського слова з допомогою більш менш поширеного пояснення. Цей спосіб можна застосовувати як пояснення значення у словнику, і при перекладі термінів та його поєднань у конкретному економічному тексті. Розглянемо приклади використання цього прийому перекладу: *predatory competition* – конкуренція, спрямовану усунення конкурентів, *loan ratio* – відношення основної суми кредиту до позикової вартості власності, *listed company* – компанія, акції якої котируються на

біржі, stock option plan – програма пільгового придбання персоналом акцій компанії, система фондових опціонів, holding gain – дохід від збільшення вартості активів, purchase commitments – зобов'язання з оплати розміщених замовлень, фінансові зобов'язання за укладеними та ще не виконаними договорами про постачання.

Описовий переклад дозволяє досить точно виразити значення того чи іншого терміну, але ускладнює синтаксичну структуру речень у тексті мови перекладу.

Відповідно до проведеного аналізу можна сказати, що основними прийомами, що використовуються при перекладі економічної безеквівалентної термінології з англійської мови на українську, є калькування та описовий переклад, рідше використовується прийом транскрипції або транслітерації. Для більшої точності перекладу в більшості випадків необхідно робити пояснення та коментарі в кінці сторінки.

2.3. Багатозначність та варіативність відповідностей в перекладі

Багатозначність спостерігається в тих випадках, коли термін вихідної мови має різні значення, які передаються різними українськими еквівалентами, і в тих випадках, коли для передачі якогось одного значення терміна можуть використовуватися кілька різних термінів, причому вибір варіантної відповідності, як правило, обумовлений контекстом. Як наслідок, ми виділимо два основні різновиди термінів вихідної мови, що мають варіантні відповідності до мови перекладу. Багатозначні терміни, що мають кілька еквівалентів.

У термінознавстві не склалося єдиної оцінки явища; можливість виникнення полісемії в термінології; проте більшість термінознавців визнають її існування [25, 22; 47, 32]. Дослідження в галузі термінології

підтверджують той факт, що термін функціонує та розвивається у мові подібно до слова, що реалізується у зміні, звуженні, розширенні його значення; появи нових значень тощо. Але ми вважаємо, що однозначність терміна в конкретній мовній ситуації залишається основною вимогою до термінології.

Більшість таких термінів – однослівні терміни *account*, *contingency*, *delivery*, *return*, *term* та ін. Вибірка містить лише кілька складових термінів, що мають два різні значення. Вони успадковують полісемію ключового терміна: *rate* – курс, ставка; *fixed rate* – фіксований курс, фіксована/тверда ставка відсотк; *floating rate* – плаваючий курс, плаваюча ставка відсотка.

Широка семантика, по суті, є однією з причин багатозначності термінів. Багатозначність не властива термінам, що виникли в терміносистемі для позначення спеціального поняття відповідної науково-професійної галузі, що функціонують у ній і не набули інших значень внаслідок проникнення у загальноживану мову. За кожним таким терміном, який має одну дефініцію, стоїть чітке визначення, методика розрахунку чи юридична норма. Подібні терміни, як правило, однозначні і мають один еквівалентний термін в українській мові: *overheads* – накладні витрати, *shareholder* – акціонер. В цьому випадку багатозначність може бути обумовлена наявністю синонімів, що історично склалася, (*amortization* – амортизація, знос).

Однак багато однослівних термінів або спочатку були загальноживаними, або виступають у значенні, що розвинулося на основі загальноживаного. Спеціальне значення терміна в терміносистемі корелює з загальноживаним значенням мовної одиниці, що спочатку існувало, в якому вона функціонує в інших текстах: *addition* – поповнення, приріст, збільшення (за період), *structure* – структура, організаційна структура, *loss* – втрат, збиток.

У деяких випадках причиною багатозначності є походження термінів багатозначних загальноновживаних слів досить широкої семантики. Як приклад наведемо багатозначний англійський термін *amount*, якому під час перекладу текстів фінансової звітності відповідають кілька українських еквівалентів: *сума; величина; обсяг*. Ми бачимо, що з передачі першого значення терміна також виникає явище багатозначності. Семантика англійського терміна дуже широка й у різних контекстах її передачі використовуються різні українські терміни: *amount of production and sales* – *обсяг виробництва та реалізації*; *amount of assets* – *величина активів*; *amount of revenues* – *обсяги виручки*; *amount payable under the agreement* – *суми до оплати за договором*; *amount receivable under the agreement* – *суми, що підлягають отриманню за договором*; *to recognize the amount as income* – *визнати суму як дохід*; *to reflect amount in financial statements* – *відобразити суми у фінансовій звітності*.

В українських еквівалентах похідних від *amount* складових термінів також використовуються різні мовні одиниці. Отже, термін нерідко успадковує широту семантики одиниці загальноновживаної мови.

Найбільш поширена причина багатозначності виникнення на основі одного спеціального значення іншого (як правило, вужчого) спеціального значення. Значення, в яких виступає термін, можуть належати різним вузьким областям економіки, фінансів, менеджменту. Найбільш показовим прикладом подібної міжгалузевої полісемії, на наш погляд, є термін *provision*, що має наступні значення: *резерв (на покриття витрат, передбачуваних збитків); забезпечення; положення (договори)*. У першому значенні (що актуалізується в переважній більшості випадків) термін виражає поняття бухгалтерського обліку; у останньому значенні він виступає як юридичний

термін. Проте всі значення, що виділяються нами, актуалізуються в текстах фінансової звітності. Прослідити специфіку використання терміну в кожному значенні (і навести приклади його переведення) дозволяє контекст.

Аналіз значень, властивих багатозначним термінам в терміносистемі, необхідний для забезпечення точності перекладу складених термінів, оскільки основою для утворення термінів можуть бути різні значення ключового слова. Прекрасно ілюструє це положення термін *account*, що має наступні значення: *бухгалтерський облік; звіт, звітність*.

Частина складених термінів, що включають в свій склад елемент *account*, утворена на основі першого значення: *accounts payable* – *кредиторська заборгованість (рахунки до оплати)*, *accounts receivable* – *дебіторська заборгованість (рахунки до здобуття)*, *reserve account* – *резервний рахунок*.

Інші складені терміни утворені на основі другого значення: *consolidated accounts* – *консолідована звітність*; *profit and loss account* – *звіт про прибутки і збитки*; *statutory accounts* – *установлена законодавством звітність*.

Варіантні відповідності, обумовлені синонімією термінів, спостерігаються при передачі значення ключових і складених термінів. Таким чином, англійські терміни можуть мати дві (три) відповідності при перекладі українською мовою.

Для передачі значення терміна вихідної мови в мові перекладу можуть використовуватися кілька термінів, є частковими або абсолютними синонімами. Існування в термінології явища синонімії визнається більшістю термінознавців.

Наявність у мові перекладу термінів-синонімів, однаково точно передають значення терміна вихідної мови і які мають особливих відмінностей у функціонуванні у тексті: *agreement* – *угода, договір, customer*

– споживач, покупець, клієнт, *debt* – борг, заборгованість, зобов'язання, *repayment* – виплата; погашення.

Наявність у мові перекладу термінів, що мають близьке значення (часткових синонімів), але мають різну поєднання з іншими термінами та загальноживаними словами. Різна дистрибуція термінів, відповідних англійської, зумовлює вибір однієї з них у тому чи іншому контексті, і навіть визначає особливості лексичного складу похідних від цього термінів. Як приклад наведемо термін *fluctuation* – коливання; зміна: *exchange rate fluctuations* – коливання валютного курсу (*to be exposed to* – бути схильним до коливань валютного курсу); *foreign currency fluctuations* – коливання курсів іноземних валют (*the adverse effects caused by* – негативний економічний ефект, викликаний коливаннями курсів іноземних валют); *market value fluctuations* – зміна ринкової вартості (*fluctuation of balance sheet items* – зміна ринкової вартості позицій бухгалтерського балансу).

Синонімія не завжди є повною – вибір того чи іншого синоніма визначається відтінком значення і далеко не в кожному випадку перекладач може вільно орієнтуватися в рамках синонімічного ряду.

Синонімія термінів може виникнути як результат традиції, що історично склалася, використання різних термінів для позначення ідентичних понять у різних галузях економіки, фінансів, менеджменту. У цьому випадку вибір еквівалента обумовлений макро- та мікроконтекстом. Це неспроможне характеризуватись як полісемія, оскільки семантичні розбіжності між термінами в мові перекладу незначні і багатозначність викликана не різницею значень одиниць мови перекладу, а традицією використання термінів у певному макро- і мікроконтексті.

Наявність у мові перекладу міжнародних термінів-дублетів: використання для вираження одного поняття і українського, і запозиченого (іншомовного) термінів: *bonus* – бонус, винагорода, премія, *correlation* –

кореляція, відповідність, співвідношення, contract – контракт, договір, standard – стандарт, норма; gain – прибуток, заробіток, дохід; виручка, користь, dividend – дивіденд, yield – прибуток, дохід, відсотковий дохід, good boot – вигода, користь, гроші, аванс зарплати, advantage – вигода, користь, system of payment – вид платежу, mode of payment – форма платежу, manner of payment – спосіб платежу, currency – валюта, paper money – паперові гроші, bank note – банкнота, bill – банкнота, dollar – долар, greenback – банкнота, паперові гроші.

Міжнародними термінами – дублетами є українські терміни амортизація, знос, еквівалентні терміну *amortization*, проте термін амортизація, у діяхронічному плані є транскрипцією терміна *amortization* – амортизація нематеріальних активів, в українській мові вживається найширше – щодо всіх видів активів.

Співіснування в термінології синонімів, дублетів традиційно негативно оцінюється термінознавцями: синонімія особливо характерна для будь-якої терміносистеми на етапі її становлення, проте відносить її до «негативних фактів» [40, 30]. Ми все ж таки вважаємо за необхідне відзначити і позитивну сторону даного явища: запозичення нових термінів значною мірою полегшує інтеграцію термінологічних систем.

Крім того, у деяких випадках запозичені терміни-неологізми, абсолютно синонімічні вже наявним українським термінам, здатні розвинути нове значення, тим самим сприяючи подальшій диференціації понять та значень терміну.

Висновки до 2 розділу

У другому розділі ми проаналізували шляхи перекладу англомовних економічних термінів українською мовою. У ході аналізу ми визначили основні методи перекладу економічних термінів українською мовою:

переклад за допомогою лексичного еквівалента; транскодування, яке має такі види: транскрибування, транслітерація; змішане транскодування; адаптивне транскодування; калькування; семантичний еквівалент або функціональний аналог; описовий переклад; конкретизація; генералізація; пряме запозичення; компресія, транспозиція, модуляція, комбінований переклад та метод перекладу за допомогою родового відмінка.

Розділили способи перекладу економічних термінів на дві основні категорії:

- 1) переклад за допомогою вибору словникового відповідника;
- 2) переклад за допомогою різних перекладацьких способів.

Було визначено, що найпоширенішим способом у процесі перекладу англійських економічних термінів українською мовою є переклад за допомогою еквівалента (49,2 %).

В ході роботи було розглянуто переклад безеквівалентних термінів. Визначено, що приблизно 9,4% термінів економічної галузі англійської мови вважаються безеквівалентними та вимагають ретельного аналізу при перекладі українською мовою.

Існують наступні типи безеквівалентних термінів:

- терміни, що позначають явища, тимчасово відсутні у системі економічних понять української;
- терміни, що позначають явища, які нещодавно проникли в українську економічну дійсність.

Було визначено найпоширеніші методи перекладу безеквівалентних термінів: транслітерація/транскрипція, калькування, описовий переклад. При перекладі безеквівалентних економічних термінів прийом калькування та описового перекладу використовується частіше, рідше використовується прийом транскрипції або транслітерації.

Щодо явища багатозначності та варіативності відповідностей в перекладі, можемо відзначити, що багатозначність спостерігається в тих випадках, коли термін вихідної мови має різні значення, які передаються різними українськими еквівалентами, і в тих випадках, коли для передачі якогось одного значення терміна в можуть використовуватися кілька різних термінів, причому вибір варіантної відповідності, як правило, обумовлений контекстом. Варіантні відповідності, обумовлені синонімією термінів, спостерігаються при передачі значення ключових і складених термінів. Англійські терміни можуть мати дві (три) відповідності при перекладі українською мовою.

ВИСНОВКИ

Оскільки англійська мова є дійсно світовою мовою, з'явилась значна кількість запозичень у різних сферах діяльності: в економіці, в науці, культурі. Все частіше наші спеціалісти їздять закордон для обміну досвідом,

для знайомства з іноземними науковими досягненнями, представлення наших товарів закордоном. В українському суспільстві постійно зростає роль фінансово-ринкових відносин. Економічна термінологія постійно поповнюється новими одиницями, які не завжди вчасно фіксуються у словниках, що створює значні труднощі для перекладачів. Тому метою нашого дослідження було вивчити особливості перекладу термінів а економічній галузі.

Результати проведеного дослідження дають підставу зробити такі висновки.

Завданням нашого дослідження було розглянути наукові точки зору, щодо трактування поняття термінології та терміну. На основі аналізу робіт лінгвістів нами встановлено, що у мовознавстві існує безліч визначень термінології та терміну. Дані поняття трактується на підставі різних аспектів, більшість дослідників признає, що термінологія – це співвіднесена з професійною сферою діяльності (галуззю знання, техніки, управління, культури) сукупність термінів, пов'язаних один із одним на поняттєвому, лексико-семантичному, словотворчому та граматичному рівнях. Термін – це спеціальне слово, словосполучення і т. ін., яке слугує для вираження поняття певної галузі знань. Визначили основні функції термінів та специфіку їх реалізації. Отже, існує чотири основні функції слова: репрезентативна, сигніфікативна, комунікативна та прагматична.

Наступним завданням полягало в тому, щоб дати визначення економічного терміну, дослідити види та класифікацію англійських економічних термінів. Отже, економічний термін – це слово або словосполучення, що позначає певне поняття суспільно-виробничих відносин, які характеризують економічний лад суспільства. Існують такі види економічних термінів: загальноживані терміни, спеціальні економічні терміни, спеціальні фінансові терміни. Економічні терміни класифікуються:

за генетичним принципом; за морфологічним принципом; за принципом предметної диференціації; за принципом семантичної відповідності; за принципом синонімічного відношення; за естетико-психологічним принципом; за принципом частотності вживання.

Було визначено лексико-семантичні групи економічної термінології: підсистеми економічної науки; особи, які займаються економічною діяльністю; математично-економічні показники; організації, асоціації, установи, економічні процеси; фінансові документи; політики, системи, концепції, течії; галузі промисловості; назви економічних програм і видів комерційної діяльності (купівля-продаж товарів, оренда, торговельне посередництво тощо), економічні теорії та закони; поняття, пов'язані із грошима, валютними операціями, організаціями та назви грошових одиниць; економічні поняття, у яких відображені прізвища автора розробника, дослідника. За своєю будовою економічні терміни поділяються на: прості терміни; складні терміни, терміни-словосполучення, багатокomпонентні терміни-словосполучення; терміни-композиції, які інтегруються за допомогою певних частин мови.

В роботі було розглянуто способи утворення економічної термінології та визнено наступні: морфологічний способів, який базується на афіксації, тобто на афіксальних морфемах: префіксів, суфіксів. Наступними способами було розглянуто аббревіатури, зокрема такі його різновиди, як ініціальні, поскладові, акроніми, подвійні скорочення, монолексемні словоутворення, а саме: непохідні та похідні, які поділяються на метафоризацію, конверсію, структурні моделі, словоскладання та полілексемні.

Проаналізовано проблеми перекладу економічних текстів та виділено такі: лексичні, стилістичні та граматичні. Тож, перекладаючи англійські терміни українською мовою, необхідно враховувати сферу їх застосування та контекст, а також смислові зв'язки між компонентами в термінах-

словосполученнях. Також «хибні друзі перекладача», абрєвіатури, акроніми, омоніми, ініціальні скорочення, безеквівалентні терміни та полісемічні терміни можуть викликати труднощі. Загалом, основна проблема економічного перекладу полягає, насамперед, у неволодінні перекладача науковими термінами і в результаті, невмінні підібрати еквівалент у цільовій мові.

Екстралінгвістичними чинниками розвитку термінологій безпосередньо пов'язані з лексико-семантичними трансформаціями, які є неминучими в процесі перекладу економічної термінології. Лінгвістами було визначено лексико-семантичні трансформації: конкретизація, генералізація, антонімічний переклад, метонімічний переклад, перефразовування, диференціація значень, смисловий розвиток, цілісне перетворення та компенсація втрат в процесі перекладу. Було виявлено, що особливим випадком лексико-семантичних перекладацьких трансформацій є відтворення кольорів, що конотують і денотують фахові поняття.

У ході дослідження ми визначили основні шляхи перекладу економічних термінів українською мовою. Способи перекладу економічних термінів поділяються на дві основні категорії:

- 1) переклад за допомогою вибору словникового відповідника;
- 2) переклад за допомогою різних перекладацьких способів.

Отже було визначено та проаналізовано наступні методи перекладу економічних термінів: переклад за допомогою лексичного еквівалента; транскодування, яке має такі види: транскрибування, транслітерація; змішане транскодування; адаптивне транскодування; калькування; семантичний еквівалент або функціональний аналог; описовий переклад; конкретизація; генералізація; пряме запозичення; компресія. Також визначили складні способи перекладу економічних термінів, а саме транспозиція, модуляція та

комбінований переклад, при перекладі термінологічних словосполучень використовується переклад за допомогою родового відмінка.

Узагальнено результати проведеного нами аналізу, який було викладено: найпоширенішим способом у процесі перекладу англійських економічних термінів українською мовою є переклад за допомогою еквівалента. Наступним за частотністю вживання є транскодування, зокрема такі його різновиди, як транскрибування, транслітерування, змішане транскодування, адаптивне транскодування, калькування та описовий переклад. Конкретизація значення та генералізація взагалі не зустрічаються у межах вибірки.

Було розглянуто переклад безеквівалентних термінів. Визначено, що приблизно 9,4% термінів економічної галузі англійської мови вважаються безеквівалентними та вимагають ретельного аналізу при перекладі українською мовою.

Отже, існують наступні групи безеквівалентних термінів:

- терміни, що позначають явища, тимчасово відсутні у системі економічних понять української;
- терміни, що позначають явища, які нещодавно проникли в українську економічну дійсність.

Розглянуто прийоми перекладу безеквівалентних термінів. Відповідно до проведеного аналізу можна сказати, що основними прийомами, що використовуються при перекладі економічної безеквівалентної термінології з англійської мови на українську є калькування, описовий переклад, транскрипції або транслітерації. Для більшої точності перекладу в більшості випадків необхідно робити пояснення та коментарі в кінці сторінки.

Широка семантика, є однією з причин багатозначності термінів. Але найбільш поширена причина багатозначності виникнення на основі одного спеціального значення іншого (як правило, вужчого) спеціального значення.

Варіантні відповідності, обумовлені синонімією термінів, спостерігаються при передачі значення ключових і складених термінів.

Синонімія не завжди є повною – вибір того чи іншого синоніма визначається відтінком значення і далеко не в кожному випадку перекладач може вільно орієнтуватися в рамках синонімічного ряду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Акопова Э. Л. Безэквивалентные термины и способы их перевода : учеб. пособ. Москва, 2000. 326 с.
2. Алексеева Л. М. Термин и метафора : учеб. пособ. Пермь, 1998. 249 с.

3. Алексеева И. С. Письменный перевод : учеб. пособ. Санкт-Петербург : Изд-во «Союз», 2006. 368 с.
4. Алексеева И. С. Профессиональный тренинг переводчика : учебное пособие по устному и письменному переводу для переводчиков и преподавателей. Санкт-Петербург : Изд-во «Союз», 2001. 258 с.
5. Амосова Н. Н., Васильева-Сведе О. К., Гордина М. В. Проблемы Языкознания : учеб. пособ. Ленинград : Изд-во Ленинградского Университета, 1961. 260 с.
6. Антрушина Г. Б., Афанасьева О. В., Морозова Н. Н. Лексикология английского языка : учеб. пособ. Москва : Дрофа, 2007. 288 с.
7. Ахманова О. С. О Разграничении слова и словосочетания : учеб. пособ. Москва, 1954. 251 с.
8. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов : словари. Москва, 1966. 462 с.
9. Багмут Й. А. Проблеми перекладу суспільно-політичної літератури українською мовою : навч. посіб. Київ, 2005. 201 с.
10. Бархударов Л. С. Язык и перевод: Вопросы общей и частной теории перевода : учеб. пособ. Москва, 2008. 240 с.
11. Большой финансовый словарь. New Financial Dictionary : словари. / за ред.: В. Я. Факов. Изд-во 2-е, доп. Москва : Междунар. отношения, 2011. 867 с.
12. Борисова Л. И. Основні проблеми науково-технічного перекладу : навч. посіб. Москва : МГУ, 2003. 208 с.
13. Борисова Л. И. Пособия по научно-техническому переводу (методологический обзор) : учеб. пособ. Москва : МПУ, 2000. 72 с.
14. Борисова Л. И. Лексико-стилистические трансформации в англо-русских научно-технических переводах : учеб. пособ. Москва : ВЦП, 1981. 168 с.

15. Быкова Е. В. Однословные финансово-экономические термины, заимствованные из английского языка в 90-е годы: (Этапы и типы адаптации) : дис. канд. филол. наук. 10.02.01. Санкт-Петербург, 2000. 16 с.
16. Виноградов В.С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) : учеб. пособ. Москва : Изд-во Института общего среднего образования РАО, 2001. 224 с.
17. Виноградов В.С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы) : учеб. пособ. Москва : Изд-во института общего среднего образования РАО, 2001. 431 с.
18. Винокур Г. О. О Некоторых явлениях словообразования в русской технической терминологии // Труды Московского института истории, философии и литературы. Москва, 1939. С. 3 – 54.
19. Винокур Г. О. О некоторых явления словообразования в русской технической терминологии // История отечественного терминоведения: классики терминоведения. Москва, 2010. 289 с.
20. Влахов С., Флорин С., Непереводимое в переводе : учебн. пособ. Москва : Высшая школа, 1986. 416 с
21. Глушко М. М. Функциональный стиль общественного языка и методы его исследования : монография. Москва : Высшая школа, 1974. 252 с.
22. Головін Б. М. Переклад економічної термінології : навч. посіб. Київ : Наука, 2005. 187 с.
23. Головин Б. Н., Кобрин Р. Ю. Лингвистические основы учения о терминах : учеб. пособие для филол. спец. вузов. Москва : Высшая школа, 1987. 104 с.
24. Гончаров С. М. Тлумачний словник економіста : словники / за ред.: С. М. Гончаров, Н. Б. Кушнір. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 264 с.

25. Гринев С. В. Введение в терминоведение : учеб. пособ. Москва : Московский лицей, 1993. 309 с.
26. Даниленко В. П. Лексико-семантические и грамматические особенности слов-терминов // В. П. Даниленко. Исследования по русской терминологии. Москва, 1971. С. 7 – 67.
27. Дудок Р. І. Проблема значення та смислу терміна в гуманітарних науках : монографія. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2009. 358 с.
28. Журавлева Т. А. Особенности терминологической номинации : монография. Донецк : Донбасс, 1998. 252 с.
29. Завадський Й. С., Осовська Т. В., Юшкевич О. О. Економічний словник : словники. Київ : Кондор, 2006. 356 с.
30. Ивина Л. В. Лингво-когнитивные основы анализа отраслевых терминосистем (на примере англоязычной терминологии венчурного финансирования) : учебно-методическое пособие. Москва : Академический Проект, 2003. 304 с.
31. Канделаки Т. Л. Значение терминов и системы значений научнотехнических терминологий // Т. Л. Канделаки. Проблемы языка науки и техники. Москва, 1970. С. 12 – 92.
32. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми : навч. посіб. Київ : Наукова книга, 2002. 564 с.
33. Кияк Т. Р., Огуй О. Д., Науменко А. М. Теорія та практика перекладу (німецька мова) : підручник для студентів вищих навчальних закладів. Вінниця : Нова книга, 2006. 592 с.
34. Комиссаров В. Н. Пособие по переводу с английского языка на русский : учеб. пособ. Комиссаров В.Н., Рецкер Я.И., Тархов Г.А. Москва : Высшая школа, 1965. 268 с.

35. Комиссаров В. Н. Общая теория перевода : учеб. пособ. Москва : Юрайт, 2000. 136 с.
36. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) : учеб. пособ. Москва : Высшая школа, 1990. 253 с.
37. Коптілов В. В. Теорія і практика перекладу : навч. посіб. для студ. філол. ф-тів ун-тів. : Вища школа, 1982. 166 с.
38. Крисанова Т. А. Особливості перекладу англійських економічних термінів в умовах безеквівалентності // Т. А. Крисанова. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Луцьк. Сер. : Філологічна. 2010. Вип. 14. С. 371–374.
39. Куликова И. С., Салмина Д. В. Введение в металингвистику (системный, лексикографический и коммуникативно-прагматический аспекты лингвистической терминологии) : учеб. пособ. Санкт-Петербург : «Сага», 2002. 352 с.
40. Кутина Л. Л. Языковые процессы, возникающие при становлении терминологической системы // Л. Л. Кутина. Лингвистические проблемы научно-технической терминологии. Москва : Наука, 1970. С. 82 – 94.
41. Левковская К. А. Теория слова, принципы ее построения, аспекты изучения лексического материала : учеб. пособ. Москва, 2009. 300 с.
42. Лейчик В. М. Терминоведение: Предмет, методы, структура : учеб. пособ. Москва : Изд -во 2-е, испр. и доп. Ком книга, 2006. 256 с.
43. Лемов А.В. Система, структура и функционирование научного термина (на материале русской лингвистической терминологии) : пособие для студентов. Саранск : Изд-во Мордов. ун-та, 2000. 192 с.
44. Лепеха Т. В. Лексико-семантичні та словотвірні-структурні особливості судово-медичної термінології : дис. канд. філол. наук : 10.02.01, 2000. 201 с.

45. Лещук Т. Й. Універсализм комплексної класифікації науково-технічних термінів (на основі німецькомовних парадигм) // Т. Й. Лещук. Науковий вісник Ужгородського ун-ту. Серія: Філологія. 2002. № 6. С. 41–46
46. Лотте Д. С. Как работать над терминологией. Основы и методы: пособие сост. по трудам Д. С. Лотте и Ком. науч.-техн. терминолог. АН СССР. Москва : Наука, 1968. 76 с.
47. Лотте Д. С. Основы построения научно-технической терминологии : учеб. пособ. Москва : Изд-во АН СССР. 1961. 158 с.
48. Мисуно Е. А., Баценко И. В., Вдовичев А. В., Игнатова С. А. Письменный перевод специальных текстов : учеб. пособ. Москва : Наука, 2013. 256 с.
49. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови : підручник для студентів ін-тів і фак. іноземної мови. Харків : Основа, 1993. 255 с.
50. Нелюбин Л. Л. Введение в технику перевода (когнитивный теоретико-прагматический аспект) : Курс лекций. Английский язык. Москва : Изд-во МГОУ, 2005. 153 с.
51. Нелюбин Л. Л. Перевод и прикладная лингвистика : учеб. пособ. Москва, 1983. 207 с.
52. Нікуліна Н. Явище полісемії в термінознавстві (на мат. транспортної термінологічної мегасистеми) // Н. Нікуліна Вісник Нац. ун-ту «Львівська політехніка». Серія «Проблеми української термінології». 2016. № 842. С. 96 – 99.
53. Общее языкознание. Формы существования, функции, история языка / за ред.: Б. А. Серебренников. Москва : Наука, 1970. 599 с.
54. Основи перекладу: граматичні та лексичні аспекти : навч. посіб. / за ред.: В. К. Шпака. Київ : Знання, 2005. 310 с.

55. Основи економічної теорії / за ред.: С. В. Мочерного. Київ : Академія, 1997. 463 с.
56. Райс К. Классификация текстов и методы перевода // К. Райс. Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике. Москва, С. 1978. 202 – 228.
57. Рецкер Я. И., Валент Р. Теория перевода и переводческая практика : учеб. пособ. 2009. 240 с.
58. Савицька Л. В. Особливості перекладу англійських економічних термінів українською мовою // Лінгвістичні дослідження. 2013. Вип. 35. С. 252–257.
59. Слепович В. С. Перевод (английский – русский) : учеб. пособие. Минск : ТетраСистемс, 2009. 336 с.
60. Сніговська О. В. Особливості перекладу англійських і новогрецьких економічних багатокомпонентних термінів // О. В. Сніговська. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Одеса. Сер. : Філологічна. 2015. Вип. 61. С. 329.
61. Степанян Л. Л. Введение в практику перевода специальной литературы : учеб. пособ. Москва, 2003. 72 с.
62. Табанакова В. Д. Понятие научно-технического термина и требования к его определению. Термин и слово. Межвузовский сборник. Горький, 1994. 307 с.
63. Толикина Е. Н. Некоторые лингвистические проблемы изучения термина // Е. Н. Толикина. Лингвистические проблемы научно-технической терминологии. Москва, 1970. С. 187.
64. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): Для институтов и факультетов иностр. языков : учеб. пособ. Санкт-Петербург : Изд-во 5-е : Филологический факультет СПбГУ : Москва. : ООО Издательский Дом «ФИЛОЛОГИЯ ТРИ», 2002. 416 с.

65. Циткіна Ф. О. Термінологія й переклад : навч. посіб. Львів : ВЛП, 2003. 187 с.
66. Циткина Ф.А. Терминология и перевод: издательство : учеб. пособ. Москва : Высшая школа, 1995. 253 с.
67. Черняховская Л. А. Перевод и смысловая структура : учеб. пособ. Москва : Международные отношения, 1976. 264 с.
68. Чорновол Г. В. Новітня економічна термінологія та її стилістичне вживання в сучасній українській мові (на матеріалі періодичних видань) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.02.01. Київ, 2004. 23 с.
69. Шелов С. Д. Еще раз об определении понятия «термин» // С. Д. Шелов. Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского. 2010. № 4 (2). С. 795–799.
70. Щерба Д. В. Поняття системи та структури в термінознавстві // Проблеми української термінології: збірник наук. праць / за ред.: Л. Полюга. Львів : Національний університет «Львівська політехніка», 2006. 15–16 с.
71. Burke D. Biz-Talk-1. American Business. Slang and Jargon : Los Angeles-San Francisco : Optima Books, 1993. 254 p.
72. Clark E.V. Universals. Relativity and Language Processing // Universals of Human Language / Ed. by J. Greenberg. Stanford : Stanford University Press, 1978. P. 225 – 279
73. LDCE - Longman Dictionary of Contemporary English : словари. Москва, Русский язык 1 т. 1992. 626 с.
74. Layman, Charles S. The Power of Logic. / C. Stephen Layman. Copyright 1999 by Mayfield Publishing Company. Mountain View, California. London. Toronto. 566 p.

75. Marchand T. the categories and types of present-day English word-formulation // T. Marchard. Alabama Linguistic and psychological series. 2002. – № 13. – XX. 379 p.
76. Venuti L. Strategies of translation // L. Venuti. Encyclopedia of translation studies. London, New York : Routledge, 2001. P. 240 – 244

ЕЛЕКТРОННІ РЕСУРСИ

77. Англо–український словник–мінімум економічних термінів ділової англійської мови : веб-сайт. URL: https://www.vuzlib.su/English_Sk/a-c.htm (дата звернення: 25.10.2021).
78. Махінова М. В. Особливості перекладу економічних термінів : веб-сайт. URL: http://www.rusnauka.com/26_NII_2009/Pedagogica/52157.doc.htm (дата звернення: 03.11.2021).
79. Электронный словарь «Multitran» : веб-сайт. URL: <http://www.multitran.ru> (дата звернення: 07.12.2021).

ДОДАТОК

Англо-український міні-словник економічних термінів

abandonee – страхувальник

account current – поточний рахунок

accountant – бухгалтер

accountancy – рахівництво

accounting period – звітний період

accounts payable – кошти, які компанія заборгувала за товари чи послуги

accounts payable – кредиторська заборгованість (рахунки до оплати)

accounts receivable – дебіторська заборгованість (рахунки до здобуття)

accumulated adjustment account – нагромаджувальний корегуючий рахунок

acquisition price – ціна придбання

adjuster – регулятор

advance – аванс

ad-vid – рекламне оголошення

advertisement – рекламне оголошення

adviser – радник

afterpayment – доплата

agent – агент з продажу землі

agistor – агістор (той, хто здає в оренду пасовище)

agronomy – агрономія

aggregation – агрегування (об'єднання і вирахування сукупної суми доходу з різних джерел для визначення ставки прибуткового податку)

amount of production and sales – обсяг виробництва та реалізації

amount of assets – величина активів

amount of revenues – обсяги виручки;

amount payable under the agreement – суми до оплати за договором

amount receivable under the agreement – суми, що підлягають отриманню за договором

anti-dumping duty – антидемпінгове мито

annuitant – одержувач щорічної ренти

annuity – фіксована сума, яку отримують щорічно (щорічний дохід, як об'єкт оподаткування)

appeal – подавати апеляцію, оскаржувати

ask-bid system – система встановлення і пропонування ціни

Association of Southeast Asian Nations – асоціація держав південно східної Азії

attested by the signature – завірений підписом

audit – аудит, перевірка бухгалтерії підприємства

autonomous tariff – автономний тариф

bad loan – безнадійна позика

bailor – депонент (особа, яка здійснює депозитний внесок або здає майно на зберігання)

balance – баланс

balance sheet – сальдовий баланс

bank note – банкнота

bank card – банківська картка

barter – бартер

basic earnings per share – базовий дохід на одну акцію

basic net profit per share – чистий базовий прибуток на одну акцію без урахування розлучення

benchmark – вихідні дані

benefit-cost analysis – аналіз витрат і вигод

benefit – як користь, перевага, пільга

bill of exchange – переказний вексель

bill of lading – коносамент

blank promissory note – бланко-вексель

black money – брудні гроші

black-ink entry – чорний запис

bluechips – акції будь-якого підприємства з великими активами

Blue book – Синя книга

Board of Tax Appeals – податковий суд (в США)

bond – облігація

bone of contention – яблуко розбрату

bookmakers – букмекери

book – бухгалтерська книга

bookkeeping – рахівництво

break-even point – точка нульового прибутку

broker – брокер

brought down – знижений

budgetary committee – бюджетний комітет

budget deficit – дефіцит бюджету

bureau – бюро

business-business – міжкорпоративний

business plan – бізнес-план

business executives – керівники підприємств

business year – фінансовий рік

capital investments – капітальні вкладення

capital goods – інвестиційні товари (товари виробничого призначення)

capital taxation – оподаткування капіталу

capital gain – дохід від продажу капітальних активів

capital productivity – фондоддача

capital amount – основна сума боргу

capital assets – оборотні кошти

capital decay – повний занепад

card accounting system – карткова система рахівництва

cartel – картель

cash – готівка

- certificate of deposit** – депозитний вклад
- charge-off** – «амортизація»
- checking account** – поточний рахунок
- chief executive officer** – виконавчий директор
- co-investing** – співарендатор
- commodity-money** – товаро-гроші
- command economy** – планова економіка
- concern** – концерн
- consulting companies** – консалтингові компанії
- contributions** – внески
- consumer price index** – індекс споживчих цін
- consumer society** – суспільство споживання
- concentration ratio** – показники концентрації
- consolidated accounts** – консолідована звітність
- correspondent bank** – банк-кореспондент
- corporation** – корпорація
- correlation** – співвідношення
- cost-plus pricing** – ціноутворення на основі витрат
- cost of living** – індекс вартості життя
- coowner** – співвласник
- counter bonification** – протидії

countertrade – зустрічна торгівля

cred card – кредитна картка

cross-elasticity – перехресна еластичність (ціни)

cross-default – перехресне невиконання торгових і фінансових зобов'язань

currency – валюта

custodian – фінансовий інститут або банк, керуючий чужими капіталами

cyclical unemployment – циклічне безробіття

dealer bank – банк-дилер

debt financing – фінансування шляхом залучення позикових коштів

declining-balance method of depreciation – прискорений метод амортизації

declaration – декларація

deferred tax – відстрочений податок

deficit spending – дефіцитне витрачання (витрати на перевищення доходів)

deflator – дефлятор

demand curve – крива попиту

demand for gasoline – попит на бензин

depreciation – амортизація

deposit – вклад, депозит, внесок

de-sharing – спільне використання програми

devaluation – девальвація

diluted earnings per share – розбавлений прибуток на звичайну акцію

diluted net profit per share – розбавлений (зменшений внаслідок дроблення) дохід на одну акцію

dilutive securities – розбавляючі цінні папери

direct marketing – просування товару на ринку

dirty float – «брудне» коливання валютних курсів

discounting – дисконтування

discriminant function system – комп'ютеризована система ідентифікації і відбору податкових декларацій для податкової перевірки

discontinuity – припинення діяльності

distributor «with limited advantages» – дистриб'ютор «з неповним набором послуг»

distributions by corporations – виплати акціонерам корпорацій

disproportion – диспропорція

dividend – дивіденд

dominant equilibrium – панівна рівновага

downturn in the economy-recession – спад економічної діяльності

draw down – отримання коштів від фінансових установ

duopoly – дуополія

durable goods – товар довгострокового користування

economic trends – динаміка економічного розвитку (економічна кон'юнктура)

econometrics – економетрика

embargo – ембарго

employee stock ownership plan – система участі в прибутках у формі акцій для найманих осіб

employ - fund – працевлаштовувати - фонд

enterprise – підприємство

equity – акція без фіксованого дивіденду

estate tax – податок на майно

eurobond issue – емісія євробондів (випуск в обіг нових єврооблігацій)

excess quantity demanded – величина надлишкового попиту

excise tax – акцизний податок

exchange rate – обмінний курс

exchange currency market – валютна біржа

extraconsumption – надмірне споживання

expected rate of net profit – очікувана норма чистого прибутку

expiration – закінчення (строку)

explore every avenue – розглянути всі можливості

fat salary – високий оклад

fiduciary – довірена особа

financial crisis – фінансова криза

fine – штраф

final processing – виробництво готової продукції

fiscal year – фінансовий рік

fixed rate – фіксований курс, фіксована/тверда ставка відсотк

floating rate – плаваючий курс, плаваюча ставка відсотка

Foreign Trade Arbitration Commissio – Арбітражний комітет зовнішньої торгівлі

free economic zone – зона вільної економічної торгівлі

front-office – відділення банку

gain – прибуток, заробіток, дохід, виручка, користь

general agreement about credits – генеральна угода про позики

general property tax – податок на всі види власності

gift voucher – подарунковий ваучер

gold standard – золотий стандарт

good boot – вигода, користь, гроші, аванс зарплати

green bonds – зелені облігації

greenback – паперові гроші

group voting – акції компаній, що голосують

growth acceleration – прискорення економічного росту

gross premium – премія-брутто

gross rate – брутто-ставка

gross balance – брутто-баланс

gross profit – брутто-прибуток

gross interest – брутто-відсотки

gross income – брутто-дохід

guarantor bank – банкгарант

headquarters – головне управління (компанії, організації)

hire-and-fire – прийом на роботу та звільнення співробітників

hidden tax – непрямий податок

historical cost – початкова вартість

holding company – холдингкомпанія

hot-desking – гаряче оформлення

house agent – агент з продажу нерухомості

hrivnas – гривні

hyperinflation – гіперінфляція

identifiable assets – ідентифіковані (відчутні) активи

immovable property gains tax – податок на прибуток від нерухомого майна

imputation – умовно нарахована вартість

imputed rent – умовно нарахована вартість оренди

indirect tax – непрямий податок

income per capita – прибуток на душу населення

income statement – звіт про доходи

inflation rate – рівень

integration – інтегрування

internal funds – власні кошти

interest rate – ставка

International Fisher Effect – міжнародний ефект Фішера (заснований на відсоткових ставках, а не на інфляції, який використовується для того, щоб передбачити і зрозуміти динаміку поточного і майбутнього обмінного курсу валюти)

insurance – страхування

invoice – рахунок-фактура

investment – капіталовкладення

investor – інвестор

I owe you – позикова розписка

issue balance – емісійний баланс

issuing bank – банк-емітент

Keynesianism – кейнсіанство

labor force - manpower – робоча сила

labour - intensive commodity – трудомісткий товар

large-scale industry – крупна промисловість

layoff – скорочення виробництва

leasing system – лізингова система

legal tender – законний платіжний засіб

lending operations – кредитні операції

letter of commitment – гарантійний лист

liability – пасив

limited liability company – компанія з обмеженою відповідальністю

liquidity – ліквідність

listed company – компанія, акції якої котируються на біржі

loan ratio – відношення основної суми кредиту до позикової вартості власності

loop hole – можливість ухилитися від сплати податків

loss – втрат, збиток

macroeconomics – макроекономіка

macroeconomist – макроекономіст

make-over – робота, що підлягає переробці

manner of payment – спосіб платежу

manufacturing output – обсяги промислового виробництва

market share – питома вага на ринку даного товару

market auction – торгівля цінними паперами методом аукціону

maturity date – термін придатності

merchandise – товари

microeconomic field – мікроекономічна галузь

misappropriation – привласнення

misbill – виставити невірний рахунок

misdelivery – помилка доставки

me-too product – копія товару

merger – поєднання двох або більше фірм в одну

mode of payment – форма платежу

monetarism – монетаризм

money-man – фінансист

monetary policy – монетарна політика

mortgage tax – іпотечний податок

mortgage backed liability – зобов'язання, забезпечені заставою нерухомості/з іпотечним покриттям

motivation research – пошук мотивації

multiplier – мультиплікатор

multicurrency – мультивалютний

multicompany – мультикомпанія

multimarket – мултимаркет

multi-divisional company – компанія з мережею філій

multi-level marketing – мережевий маркетинг на багатьох рівнях

negative cash flow - expenditures – витрати

neoliberalism – неолібералізм

nominal value – номінальна вартість

nonassessable – неоподатковуваний

noncumulative – некумулятивний

nonliquid – неліквідний

nonrefundable credit – податкова пільга, яка не може перевищити податкове зобов'язання платника податків

office-hoteling – установа

offshore – офшорна зона

on farm – у господарстві

on sale – у продажу

opportunity cost – альтернативні витрати

outside broker – брокер-аутсайдер

out trade – угода аут-трейд (невдала через непорозуміння сторін торговельна угода)

outright monetary transactions – валютні операції аутрайт (прямі грошові операції)

outsourcing – аутсорсинг (укладання договору між двома компаніями на передачу деяких функцій, завдань, бізнес-процесів)

overcapitalization – надкапіталізація

overexpansion – надмірне розширення

overseas market – закордонний ринок

ownership of means – власність на засоби

parent holding – акції, що перебувають у власності материнської компанії

payment – платіж

pay-debit – платити - дебет

penalty – пеня

pennystock – акції, коштовні папери спекулятивного характеру

postmarket – постмаркет

postaudit – постаудіт

postenumeration – постпропозиція

premium shares – преміальні акції

premium shares – преміальні акції

pressure for money – нестача грошей

price-tag – цінник

pricing – ціноутворення

production management economic efficiency – економічна ефективність управління виробництвом

produce-cost – виробляти - вартість

profit – прибуток

proforma invoice – проформа інвойс

prolong – пролонгувати (продовження строку чинності документа)

promissory note – соло-вексель

property – власність

proportional tax – пропорційний податок

protective elements of paper money – захисні елементи паперових грошей

provision – резерв

purchasing power index of the currency – індекс купівельної спроможності грошової одиниці, коефіцієнт забезпечення відсотків за кредитами

quasi-money – квазі - гроші

quasi-unemployment – квазі-безробітт

quasi-equilibrium – квазі-рівноваги

quota – квота

random-walk theory - of stock market prices – позаекстраполяційна теорія руху цін фондового ринку

rate – курс, ставка

ratepayer – платник місцевого податку на нерухоме майно

recapture – повернення платником суми податкової пільги через невиконання належних умов

recession – рецесія

red tapist – бюрократ

red tape – тяганина

red – заборгованість, борг, збиток

red balance – пасивний (несприятливий) баланс

red-ink entry – червоний запис

relief – звільнення від уплати, знижка з податку, особливо боржникам або особам з фінансовими проблемами

rent – орендна плата

reserve account – резервний рахунок

retail branch network – мережа роздрібних філій

Revenue Procedure – роз'яснення методик і процедур практики оподаткування податковою адміністрацією (США)

scarcity-shortage – дефіцит - брак, нестача

self-financing – самоокупність

self-liquidating – самоліквідація

self-support – самопоміч

settlement agreement – угода роботодавця з податковою адміністрацією про сплату прибуткового податку на доходи робітників за системою

shadow cabinet – тіньовий кабінет

shareholder – власник акції

shell company – компанія, яка не веде господарської діяльності або займається тіньовим бізнесом

short termism – політика досягнень короткострокових вигод

sole proprietorship – індивідуальна підприємницька діяльність

solvency of an enterprise – платоспроможність підприємництва

split-off – створення нової компанії шляхом відділення від існуючої компанії та передачі їй частини активів

stagnation – стагнація

staff-personnel – штат - персонал

state tax – податок, що стягується на рівні штату

stock – акція

stock exchange – фондова біржа

statistics – статистика

storecheck – аудит

sublessee – суборендар

subpurchaser – субпокупець (перекупник)

subcompany – субпідприємство

supply-side economics – теорія стимулювання зростання виробництва за рахунок зниження податкового тягаря

surge in economic growth - period of economic boom – раптовий період економічного зростання

system of payment – вид платежу

tariff – тариф

tax – податок

tax adviser – консультант з питань оподаткування

tax return – податкова декларація

tech biz – технічний бізнес

temporary difference – тимчасові різниці

termination income benefit – грошова допомога, яка виплачується після закінчення терміну дії договору

tender – тендер

the International Monetary Fund – Міжнародний валютний фонд

the Phillips Curve – крива Філіпса

the Marshall Plan – план Маршалла

to be on the staff – бути в штаті

to keep money with a bank – тримати гроші в банку

- to buy from businesses** – купувати у фірм
- to apply for the post** – претендувати на посаду
- to check in** – здавати під розписку
- to pension off** – виходити на пенсію
- to write off** – скасовувати
- to plough back** – реінвестувати
- to curb ones consumption of gasoline** – зменшити споживання бензину
- to reduce poverty** – зменшити бідність
- to drive investors away** – відлякувати інвесторів
- to mushroom costs** – різко збільшити витрати
- to be in the red** – бути у фінансовій скруті
- to recognize the amount as income** – визнати суму як дохід
- to reflect amount in financial statements** – відобразити суми у фінансовій звітності
- trademark** – торгова марка
- trading** – торгівля
- treasury note** – казначейський квиток
- underproduction** – недостатнє виробництво
- underactivity** – недоцільність
- unemployment** – безробіття
- unencumbered** – необтяжені
- unremitted earnings** – нерепатрійовані (неоплачені) доходи

utility – комунальне підприємство

valorize – валоризація

Value Added Tax – ПДВ (податок на додаткову вартість)

valuation allowance – вартісна поправка, оцінне коригування

value added tax – податок на додану вартість

vertical merger – вертикальне злиття

volume – обсяг (реалізації продукції)

volunteer income tax assistance – волонтерські консультаційні послуги з оподаткування

wholesales – оптова торгівля

yield – дохід на капітал

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка: 115 с., 79 джерел.

Об'єкт дослідження: англійські терміни у галузі економіки.

Предмет дослідження: особливості перекладу англійських економічних термінів українською мовою.

Мета дипломної роботи: дослідити особливості перекладу англійських економічних термінів українською мовою.

Методи дослідження: аналіз теоретичного матеріалу по темі дослідження, описовий метод, структурний метод.

У **вступі** охарактеризований стан проблеми, конкретизовані завдання на дипломну роботу.

У **теоретичній** частині визначено поняття економічного терміну, розглянуто види та проблеми перекладу економічних термінів.

У **практичній** частині проаналізовано основні методи перекладу англійських економічних термінів на українську мову.

Теоретичне значення дослідження обумовлена комплексним підходом до вивчення питання про особливості та способи перекладу економічних термінів з англійської мови на українську.

Дана робота представляє **практичну** цінність для вивчення курсу «Практика перекладу» студентами філологічних факультетів, а також студентами економічних спеціальностей.

Ключові слова: ТЕРМІНОЛОГІЯ, ЕКОНОМІЧНИЙ ТЕРМІН, МЕТОДИ ПЕРЕКЛАДУ, ЕКВІВАЛЕНТ, ТРАНСКОДУВАННЯ, КАЛЬКУВАННЯ.

SUMMARY

Diploma paper: 115 p., 79 sources.

The **object** of the research is English terms in the field of Economics.

The **subject** of the research is the Economic terms translation peculiarities.

The **purpose** of the research is to investigate the peculiarities of their translation into Ukrainian.

Methods of the research are analysis of theoretical material on the research topic, descriptive method, structural method.

The **foreword** describes the state of the problem, the tasks which are to be executed to achieve the purpose of the research.

In the **theoretical** section the concept of economic term is defined, types and problems of economic terms translation are considered.

The **practical** section analyzes the main methods of translating economic terms into Ukrainian.

The **theoretical** significance of the research is due to a comprehensive approach to the study of the peculiarities and methods of translating economic terms from English into Ukrainian.

The research is of **practical** value for the study of the course "Practice of Translation " by students of philological faculties, as well as students of economic specialties.

Key words: TERMINOLOGY, ECONOMIC TERM, TRANSLATION METHODS, EQUIVALENT, TRANSCODING, LOAN TRANSLATION.

Отчет проверки уникальности текста

Дата проверки: 2022-01-23 11:38:32

Унікальність 74%

Хорошо. Подойдет для большинства текстов.

Текст

Під безеквівалентністю лексичної одиниці мови оригіналу розуміється те, що вона не має аналога в лексичній системі мови перекладу, тобто таке «готового слова» або стійкого словосполучення, яке можна взяти і підставити натомість у перекладі. Переклад текстів економічної тематики є сьогодні, в епоху глобалізації світової економіки, невід'ємною частиною будь-якої міжнародної ділової співпраці. Грамотний переклад економічних текстів грає величезну роль і дуже високо цінується у діловому середовищі. Наявність навіть незначної помилки або друкарської помилки може призвести до непоправних наслідків, тому переклад таких текстів вимагає високої точності, акуратності та знання численних нюансів.

У поняття «безеквівалентна лексика» включається аспект сприйняття лексичних одиниць, що відображають реалії з позицій мови перекладу. У мові перекладу виникає явище, як би дзеркальне явище реалій у мові оригіналу лакуна. Лакуна це відсутність у мові перекладу одиниці – еквівалента для відображення певної реалії і вихідної мови. Не завжди можна провести чітку розмежувальну межу між безеквівалентною лексикою та одиницями, які мають у словнику іншої мови постійні відповідності. У сучасному світі через стрімко прискорений інформаційний обмін, а також дедалі тісніший контакт між мовами та культурами все більша кількість лакун отримує стійке заповнення. Перекладачу не доводиться шукати рішення під час передачі все більшої кількості реалій. При багаторазовому вживанні іншомовні реалії отримують спочатку оказіональний (разовий, характерний для одного слововживання) еквівалент, який переходить стійкий. Відсутність готових еквівалентів змушує перекладача створювати відповідності, займатися словотворчістю під час передачі реалій. Процес передачі реалій підпорядковується традиціям і вимогам, що склалися на

практиці. Теоретично перекладу прийнято відносити дані прийоми до лексичних трансформацій.

Приблизно 9, 4% термінів фінансової та бухгалтерської звітності на англійській мові вважаються безеквівалентними та вимагають ретельного аналізу при перекладі українською мовою [51, 60]. Відсутність у мові перекладу термінів-еквівалентів означає, що існує відставання у розвитку певної системи даної мови [61, 50].

Існує дві групи безеквівалентних англійських економічних термінів:

1. Терміни, що позначають явища, які відсутні у економічній системі української, наприклад: valuation allowance – вартісна поправка, оцінне коригування), custodian – фінансовий інститут або банк, який керує чужими капіталами, temporary difference – тимчасові різниці.

2. Терміни, що позначають явища, які нещодавно з'явилися в українській економічній дійсності. В цьому випадку причиною безеквівалентності може стати те, що такі терміни ще не сформували певну категорію у понятійно-термінологічній системі мови перекладу. Приклади: parent holding – акції, що перебувають у власності материнської компанії, mortgage backed liability – зобов'язання, забезпечені заставою нерухомості/з іпотечним покриттям, termination income benefit – грошова допомога, яка виплачується після закінчення терміну дії договору, group voting – акції компаній, що голосують.

Слід звернути увагу, що в термінів другої групи іноді може існувати якийсь довгий еквівалент, який є поєднанням лексичних одиниць. Такий еквівалент відповідає вимогам, що висуваються до термінів, так як не позначає видового поняття у системі мови перекладу, хоч і передає значення певного терміна англійської [1, 320].

Розглянемо прийоми перекладу безеквівалентних термінів. Найпоширенішими з них є транслітерація/транскрипція, калькування, описовий переклад.

Транскрипція та транслітерація – це способи передачі лексичної одиниці оригіналу шляхом відтворення її форми за допомогою літер. При транскрипції відтворюється звукова форма іншомовного слова, а при транслітерації його графічна форма – літерний склад. Суть прийому транслітерації в тому, що запозичується іноземне слово або термін, який на листі зображується літерами мови, що перекладає, а в усній мові вимовляється згідно з вимовними правилами

мови перекладу. Нерідко перекладацькі відповідності, створені перекладачами за таким методом, продовжують існування в мові перекладу або одній із його термінологічних систем. Транскрипція заснована на фонетичному принципі, тобто на передачу буквами мови перекладу, звуків іншомовного найменування. Транскрипція набагато точніше передає звучання слова. Спосіб транскрипції найпоширеніший нині, оскільки він виходить не з особливостей іншомовної орфографії, найчастіше англійською, та якщо з справжнього звучання іноземного слова. Набір правил перекладацької транскрипції з англійської мови на російську розроблено досить повно, і професійні перекладачі зазвичай користуються ними. Правила перекладацької транскрипції англійських імен відображені в низці публікацій, у тому числі словників.

Транслітерування та транскрипція – це так звані квазібезперекладні методи передачі термінів. При їх використанні акт перекладу замінюється актом запозичення звукової (при транскрипції) або графічної (при транслітерації) форми слова разом із значенням вихідної мови у перекладач. Для економічної галузі даний спосіб перекладу українською мовою англійських термінів неможливо переоцінити. Кількість термінів сучасної економічної термінології англійської мови, що передаються на українську мову квазібезперекладним методом, становить чималу частину всього перекладацького об'єму економічної лексики. До них можна віднести такі терміни: form – форма, formation – формація, function – функція, concept – концепт, license – ліцензія, administration – адміністрація тощо.

У більшості випадків під час перекладу безеквівалентних термінів використовується калькування. «Безперекладність» калькування проявляється у збереженні постійної внутрішньої форми слова. Калькування передбачає існування двосторонніх міжмовних відповідностей між лексичними одиницями, які й використовуються як «будівельного матеріалу» для відтворення внутрішньої форми запозиченого або терміну, що перекладається. Щодо економічної термінології калькування вважається невід'ємним способом передачі спеціалізованої лексики. У порівнянні з квазібезперекладними методами транскрипції та транслітерації, даний вид трансформацій найбільш затребуваний при перекладі термінів.

Наприклад, термін benchmark означає вихідні дані, на які керівництво компанії звертає пильну увагу при формуванні будь-якої стратегії (фінансової, виробничої, маркетингової). Терміном benchmarking зазвичай виявляється процес виявлення головних стратегічних показників та визначення цільових значень цих показників з урахуванням стратегічних завдань. Це поняття вже

закріпилося в економічній терміносистемі української. З за допомогою калькування також можна перекласти такі терміни: discontinuity – припинення діяльності, provision – резерв, unremitted earnings – нерепатрійовані (неоплачені) доходи, identifiable assets – ідентифіковані (відчутні) активи тощо.

Як показують дослідження, більшість англійської економічної термінології має міждисциплінарну спрямованість і дуже неоднозначна. Допомогти перекласти при цьому може, мабуть, мовне оточення, яке має навколо себе той чи інший термін. В англійській мові існують складові безеквівалентні терміни, які виникають на основі одного ключового терміна та означають поняття, не присутні у українській мові: diluted earnings per share – розбавлений прибуток на звичайну акцію, basic earnings per share – чиста прибуток у розрахунку на акцію, basic net profit per share – чистий базовий прибуток на одну акцію без урахування розлучення, diluted net profit per share – розбавлений (зменшений внаслідок дроблення) дохід на одну акцію, dilutive securities – розбавляючі цінні папери.

Особливу складність у термінології такого плану є переклад таких компонентів, як basic, diluted, dilutive, бо у українській мові не існує поняття «розбавляючі цінні папери» і, отже, поняття для позначення прибутку до і внаслідок розлучення доходу. Такі терміни зазвичай перекладаються за допомогою калькування. Отриманий переклад-калька може колись закріпитись у термінології української мови, але в даний момент до неї необхідно додавати перекладацький коментар. Таким чином, калькування є саме той метод перекладу іншомовної лексики, без якого не обійтись роботі із складними термінами. Порівняйте, наприклад, такі терміносполучення: capital amount – основна сума боргу, capital assets – оборотні кошти, capital decay – повний занепад.

Калькування – прийом, який полягає в тому, що складові слова (морфеми) або словосполучення замінюються їх прямими відповідностями мовою перекладу. Калькування – відтворення не звукового, а комбінаторного складу слова або словосполучення.

На відміну від транскрипції, калькування не завжди буває простою механічною операцією перенесення вихідної форми в перекладну мову. Найчастіше доводиться вдаватися до деяких трансформацій. Насамперед це стосується зміни відмінкових форм, кількості слів у словосполученні, афіксів, порядку слів, морфологічного чи синтаксичного статусу слів тощо. Калькування небажано застосовувати при перекладі антонімічних термінів, таких як publicly traded

company, що означає компанію, акції якої вільно звертаються на відкритому ринку цінних паперів, або listed company –компанія, акції якої зареєстровані на фондовій біржі. В даному випадку при використанні калькування була б утворено лексико-граматичну структуру, яка не відповідає нормам мови перекладу (publicly traded company при перекладі отримала б некоректне значення «компанія, що вільно продається»).

Досить часто для адекватного перекладу безеквівалентних термінів використовується прийом описового перекладу (експлікація). Як транскрипція і транслітерація, так і калькування не завжди розкривають читачеві, незнайомому з вихідною мовою, значення слова, що перекладається або стійкого словосполучення. Причини цього в тому, що складні складові слова та стійкі словосполучення, при перекладі яких калькування використовується найчастіше, нерідко мають значення, нерівне сумі значень їх компонентів, а оскільки при калькуванні використовуються еквіваленти саме цих компонентів, значення всього лексичного утворення в загалом може залишитися нерозкритим. Описовий переклад спосіб передачі безеквівалентної лексики, що полягає в розкритті значення вихідної одиниці за допомогою словосполучення. Суттєвим недоліком даного прийому перекладу є його громіздкість, яка значно ускладнює текст. Описові еквіваленти відносяться до некалькуючих способів передачі термінів і принципово відрізняються від кальки тим, що при експлікації інваріантом перекладу є саме значення іншомовної одиниці безвідносно до характеру його зв'язків із зовнішньою структурою слова, на той час як при калькуванні інваріантом перекладу є форма одиниці вихідної мови (щоправда, не звукова чи графічна, як із транскрибуванні чи транслітерації, а лексична чи лексико-морфологічна).

Іншими словами, описовий переклад або експлікація полягає в передачі предметно-логічного значення англійського слова з допомогою більш менш поширеного пояснення. Цей спосіб можна застосовувати як пояснення значення у словнику, і при перекладі термінів та його поєднань у конкретному економічному тексті. Розглянемо приклади використання цього прийому перекладу: predatory competition – конкуренція, спрямовану усунення конкурентів, loan ratio – відношення основної суми кредиту до позикової вартості власності, listed company – компанія, акції якої котируються на біржі, stock option plan – програма пільгового придбання персоналом акцій компанії, система фондових опціонів, holding gain – дохід від збільшення вартості активів, purchase commitments – зобов'язання з оплати розміщених замовлень, фінансові зобов'язання за укладеними та ще не виконаними договорами про постачання.

(6%)

- <https://cwetochki.ru/ref-diplomnaia-rabota-problemi-adekvatnogo-perekladu-ukrainskoiu-ta-rosiiskoiu-movami-neologizmiv.html?page=3> (6%)
- <https://l.ocvita.com.ua/doc/123/index.html?page=6> (6%)
- <http://geum.ru/next/art-17945.leaf-6.php> (6%)
- https://otherreferats.allbest.ru/languages/00080945_0.html (6%)
- <https://b.ocvita.com.ua/doc/1283/index.html?page=6> (6%)
- <https://blanki-ua.com.ua/other/7848/index.html?page=6> (6%)
- <http://eprints.zu.edu.ua/18791/1/statya.pdf> (5%)
- <https://www.BiblioFond.ru/view.aspx?id=667125> (4%)
- http://mdu.in.ua/Nauch/Konf/2016/aktualni_problemi_mizhkulturnoji_komunikaciji-pere.pdf (4%)
- <https://uchika.in.ua/ministerstvo-osviti-i-nauki-ukrayini-mariupolesekij-derjavnij-v3.html?page=3> (4%)
- <https://shag.com.ua/ministerstvo-osviti-i-nauki-ukrayini-mariupolesekij-derjavnij-v3.html?page=2> (4%)
- https://stud.wiki/languages/2c0b65625b3ad78a5d43a89521306d36_0.html (3%)
- <https://www.docsity.com/ru/problemi-adekvatnogo-perekladu-ukrajinskoyu-ta-rosiyskoyu-movami-neologizmiv/1793072/> (3%)
- <https://docplayer.net/61118764-Vstup-do-perekladoznavstva.html> (2%)
- <http://um.co.ua/2/2-5/2-55082.html> (2%)
- https://ua-referat.com/%D0%A2%D0%B5%D0%BE%D1%80%D1%96%D1%97_%D0%BF%D0%B5% (2%)